

Norge

Rapportdato April. 2019

PRI
INDEX
SON

Nøkkeltall

Folketall	5,328,212	Fangebefolkningen / 100.000 innbyggere	60
Navn på myndighet(er) med ansvar for fengselsadministrasjon	Justis- og beredskapsdepartementet (JD)	Totalt antall innsatte	3,200
Type politisk system	Konstitusjonelt demokrati	Gjennomsnittlig tid i fengsel	10,7 måneder (323 dager)
Indeks for menneskelig utvikling (Human Development Index)	0.953 (første grad)	Kapasitetsutnyttelse	91%
Prosentandel innsatte i varetektsfengsel	24 %	Dødsstraff er avskaffet	JA Avskaffet siden 1979
		En NPM er opprettet	JA, 2014
		Totalt antall fengsler	38 enheter (bestående av 64 fengsler)
		Antall og prosentandel kvinnelige innsatte	202
		Antall og prosentandel fengslede mindreårige	6 0,2%

Forfattere

Hedda Giertsen (University of Oslo)
Oyvind Alnæs (Directorate of Norwegian Correctional Service)
Helene De Vos (KU Leuven)
Maria Hessen Jacobsen (Norwegian Bar Association)
Marius Oscar Dietrichson (Furuholmen Dietrichson AS)
Thomas Horn (Schjødt Law Firm)

INTRODUKSJON

Fengsler i Norge blir ofte sett på som «modeller», mest på grunn av at de reflekterer den norske fremgangsmåten med en velferdsstraff. Straffesystemet drives etter den såkalte importmodellen der de innsatte mister bevegelsesfriheten, men fortsatt er en del av den norske velferdsstaten. Kriminalomsorgen, underlagt Justis- og beredskapsdepartementet, er ansvarlig for utførelsen av straffen, men velferdstjenester (som utdanning, helsevern, rehabilitering osv.) utføres av de samme aktørene som på utsiden.

Det er ingen offisiell livstidsdom og dødsstraff har vært avskaffet siden 1979. Den lengste mulige fengselsstraffen er 21 år for tradisjonell kriminalitet eller 30 år for folkemord, forbrytelser mot menneskeheten eller krigsforbrytelser. Norsk lov legger til rette for ubegrenset forebyggende fengsel (forvaring) for mennesker som myndighetene fortsatt vurderer som farlige for samfunnet.

Alle straffedømte innsatte i Norge plikter å være i en form for aktivitet i løpet av dagen (arbeid, utdanning, program). Alle innsatte mottar en økonomisk godtgjørelse for deres arbeid eller deltagelse i aktiviteter. Lønningene i fengsel er derimot mindre enn gjennomsnittet på utsiden.

Norske fengsler har gode standarder når det kommer til materielle forhold. De fleste innsatte har sin egen celle med et toalett og kan dele kjøkken med andre innsatte. Fengselsbetjenter blir opplært basert på tilnærmingen dynamisk sikkerhet og til å prioritere dialog fremfor bruk av tvang.

Likevel er overforbruket av isolat svært problematisk i Norge, inkludert bruken av isolat for psykisk syke innsatte. Lovverket gir mange muligheter for å isolere en straffedømt- eller varetektsfange: Isolat kan brukes som en reaksjon på brudd av fengselsreglene eller som et forebyggende tiltak. Norge har også blitt kritisert av ikke-statlige organisasjoner (NGOer) for den utstrakte bruken av isolat for innsatte som venter på rettssak under påskudd av å beskytte den pågående etterforskningen. Ifølge de ikke-statlige organisasjonene burde fengselsadministrasjonen garantere en systematisk individuell vurdering av behovet for isolat.

INTRODUKSJON p. 5

OVERSIKT p. 6

Organisering	p. 6
Innsatte	p. 8
Fengselsfasiliteter	p. 10
Ansatte	p. 12

SIKRINGSTILTAK p. 14

Inntak og Evaluering	p. 14
Tilgang til rettigheter	p. 15
Fysisk integritet	p. 16
<i>Dødsfall i fengsel</i>	p. 16
<i>Tortur og mishandling</i>	p. 17
<i>Vold mellom innsatte</i>	p. 18
<i>Vold begått av innsatte mot fengselspersonale</i>	p. 18
Klager	p. 20
Forebyggingsmandatet (NPM) og andre eksterne kontrollorganer	p. 21
Retningslinjer for å justere dommer	p. 24

SPESIELLE POPULASJONER p. 26

Kvinner	p. 26
Mindreårige	p. 29
Utenlandske innsatte	p. 32
Mennesker dømt til lange straffer	p. 34
<i>Livstidsdommer</i>	p. 34
Ikke-straffedømte innsatte	p. 35
Mennesker tilhørende en minoritet eller urbefolkning	p. 36
LHBTI Mennesker	p. 37
Eldre innsatte	p. 38
Funksjonshemmede	p. 39
Mennesker dømt til dødsstraff	p. 40

LEVEKÅR p. 41

Husrom	p. 41
Hygiene	p. 43
Mat	p. 45

SIKKERHET, ORDEN, OG DISIPLIN — p. 47

Sikkerhetstiltak	p. 47
Hendelser	p. 50
<i>Kollektive bevegelser</i>	p. 50
Disiplinært regime	p. 51
Isolat	p. 52

DAGLIGLIV — p. 54

Aktiviteter	p. 54
Arbeid	p. 56
Utdanning og yrkesopplæring	p. 58
Tilgang til informasjon	p. 60
Religion	p. 61
Eksterne deltakere	p. 62
Finansielle ressurser	p. 63
Innsatte gir uttrykk for meninger	p. 64

KONTAKT MED OMVERDENEN — p. 65

Besøksrettigheter	p. 65
Brev	p. 67
Telefonsamtaler	p. 68

HELSE — p. 69

Organisering av helsevern	p. 69
Tilgang til helsevern	p. 70
Somatisk helsevern	p. 71
Psykiatrisk helsevern	p. 72

FOR MER DETALJERT INFORMASJON — p. 73

NØKKELTALL

Folketall:

5,328,212

DATO 21 Januar 2019

KILDE [Norge Statistikk](#)

Type politisk system *:

KONSTITUSJONELT
DEMOKRATI

* Parlamentarisk demokrati, republikk, konstitusjonelt monarki, parlamentarisk monarki, etc.

Indeks for menneskelig
utvikling:
(Human Development Index, HDI)

0.953 (FØRSTE GRAD)

DATO 2017

KILDE [UNDP](#)Antall overlagte og
forsettelige drap:

0,5

DATO 2017

KILDE [UNDP](#)

- LISTE OVER FORKORTELSER -

BRIK	Behovs- og ressurskartlegging i Kriminalomsorgen
CPT	Europarådets torturovervåkningskomité
EMD	Den europeiske menneskerettsdomstol
ESA	Lov om gjennomføring av straff mv. (straffegjennomføringsloven)
FFP	For fangers pårørende
JD	Justis- og beredskapsdepartementet
KDI	Kriminalomsorgsdirektoratet
KRUS	Kriminalomsorgens høgskole og utdanningssenter
KY	Kriminalomsorgens yrkesforbund
NFF	Norsk Fengsels- og Friomsorgsforbund
NGO	Ikke-statlig organisasjon
NPM	Sivilombudsmannen
UNCAT	FNs torturkonvensjon
SP	FNs konvensjon om sivile og politiske rettigheter
CEDAW	FNs konvensjon om å avskaffe alle former for diskriminering av kvinner

ORGANISERING

Navn på myndighet(er) med ansvar for fengselsadministrasjon:

JUSTIS - OG BEREDSKAPSDEPARTEMENTET (JD)

Justis- og beredskapsdepartementet er ansvarlig for administrasjonen, kontrollen og sikkerheten i fengselsinstitusjonene.

Velferdstjenester som utdanning og helsevesen er underlagt de samme aktørene (kommune eller stat) som utfører disse tjenestene på utsiden ¹.

Budsjettet til fengselsadministrasjon:

**5 025 231 000 NOK
(CA. 523,4 MILLIONER EURO) ²**

DATO 2019

KILDE [Budsjettforslag_JD](#)

Prosentandel av budsjettet til ansvarlig myndighet som går til fengselsadministrasjon:

12 % ³

DATO 2019

KILDE [Budsjettforslag_JD](#)

Fins det private fengsler?:

nei

[Kriminalomsorgen](#) er det ansvarlige organet for å sikre riktig utførelse av varetekts- og fengselsstraffer, både på regionalt og lokalt nivå. Kriminalomsorgen er organisert på tre nivåer:

- Kriminalomsorgsdirektoratet (KDI): KDI har det høyeste administrative ansvaret for kriminalomsorgen.
- Regionale administrasjoner
- Lokale fengsler og friomsorgskontor

En regionsdirektør leder hver regional administrasjon. Det er fem regioner i kriminalomsorgen:

- Region nord (fylkene Sør-Trøndelag, Nord-Trøndelag, Nordland, Troms og Finnmark)
- Region øst (fylkene Oslo og Østfold, Akershus, Hedmark og Oppland)
- Region sør (fylkene Buskerud, Vestfold og Telemark)
- Region sørvest (fylkene Rogaland, Vest-Agder og Aust-Agder)
- Region vest (fylkene Hordaland, Sogn og Fjordane og Møre og Romsdal)

De gjeldende fengslingsregimene er:

- Fengsel med lavt sikkerhetsnivå: innsatte soner fengselsstraffen sin i åpent fengsel eller i overgangsbolig.
- Fengsel med høyt sikkerhetsnivå: innsatte soner fengselsstraffen i lukket fengsel. To tredjedeler av fengselsbefolkningen befinner seg her.
- Fengsel med særlig høyt sikkerhetsnivå: innsatte soner fengselsstraffen sin i celler eller fløyer med høy sikkerhet. Avgjørelsen om å plassere en innsatt under dette regimet gjøres av fengselsdirektøren eller fengselsmyndighetene.
- [Forvaring](#): dette er et spesielt fengslingsregime som kan bli brukt for å «beskytte samfunnet og forhindre nye alvorlige lovbrudd». De innsatte under dette regimet har begått eller kan igjen begå særlig alvorlig kriminalitet. Innsatte som har begått et lovbrudd under prøvetiden kan bli returnert til fengsel under dette regimet. Dommeren bestemmer en tidsramme for fengslingen, men det kan ubegrenset fornyes. Det er ingen tidsbegrensning for å holde en person under forvaring. Innsatte på forvaring skal plasseres i et spesielt fengsel eller fløy. De kan overføres til et vanlig fengsel med høyt sikkerhetsnivå når soningen begynner. De fleste innsatte på forvaring (menn og kvinner) utfører fengslingen sin på lla fengsel. Det er veldig få innsatte under forvaringsregimet, og det daglige gjennomsnittet var mindre enn 108 innsatte i 2018.

1- Hedda Girsten, «Prison and Welfare in Norway» i M. Pavarini og L. Ferrari (eds), «No Prison», 2018, s. 147-148.

2- 5 % av dette budsjettet er øremerket Kriminalomsorgens høgskole og utdanningssenter.

3- Vær oppmerksom på at velferdstjenestene ikke er en del av budsjettet reservert for fengselsadministrasjonen. Prosentandelen av budsjettet reflekterer ikke kostnaden og hvor mye som blir investert i norske fengsler. Dette nummeret er neppe sammenlignbart med budsjetter fra andre land som inkluderer velferdstjenester.

Ytterligere kommentarer:

Norge hadde tidligere en avtale med Nederland når det gjaldt soning av fengselsstraffer. En domfelt person kunne sone straffen sin i et fengsel i Nederland, men den innsatte ble fortsatt vurdert som fengslet i Norge og hadde de samme rettigheter og forpliktelser som de norske innsatte [ESA, paragraf 1](#). Avtalen utløp 31. august 2018.

FANGEBEFOLKNINGEN

Myndighetene publiserer tall over innsatte:

 regelmessig: *HVERT ÅR*

Fengselsadministrasjonen har et elektronisk registreringssystem:

 ja

Totalt antall innsatte:

3,200

ANTALL

DATO 01 Mars 2019

KILDE KDI

Antall personer som soner
betinget fengselsstraff:

2,177

ANTALL

DATO 01 Mars 2019

KILDE KDI

Fangebefolkningen /
100.000 innbyggere:
(på samme dato som datoen for totalt
antall innsatte)

60

ANDEL

DATO 01 Mars 2019

KILDE KDI

Antall innsettelse:

3,958

ANTALL

ÅR 2018

KILDE KDI

Antall løslatelse:

4,705

ANTALL

ÅR 2018

KILDE KDI

Gjennomsnittlig tid i
fengsel:

**10,7 MÅNEDER
(323 DAGER)**

ANTALL

ÅR 2018

KILDE KDI

Kapasitetsutnyttelse

91 %

%

DATO 01 Mars 2019

KILDE KDI

Fordelingen av innsatte med tanke på straffelengden var den 1.- september 2015 ¹:

- Mindre enn 1 måned: 84 (2,3 %)
- Fra 1 måned til mindre enn 3 måneder: 352 (9,6 %)
- Fra 3 måneder til mindre enn 6 måneder: 275 (7,5 %)
- Fra 6 måneder til mindre enn 1 år: 616 (16,8 %)
- Fra 1 år til mindre enn 3 år: 1 132 (30,9 %)
- Fra 3 år til mindre enn 5 år: 542 (14,8 %)
- Fra 5 år til mindre enn 10 år: 469 (12,8 %)
- Fra 10 år mindre enn 20 år: 256 (7 %)
- 20 år eller mer: 22 (0,6 %)

Overbefolkning er et problem i noen fengsler:

 ingen observert overbefolkning

En internasjonal domstol har dømt landet for overbefolkning i fengslene:

 ingen observert overbefolkning

Et tilsynsorgan har utstedt en erklæring om overbefolkning i fengsel:

 nei

Ytterligere kommentarer:

I stedet for overbefolkning har man hatt en soningskø av domfelte personer som venter opptil seks måneder på å sone straffen.

For spørsmål angående forskjellige kategorier av innsatte, se seksjonen [[Spesielle Populasjoner](#)].

¹- Europarådet, «[Annual Penal Statistics. Space I – Prison Populations Survey 2015](#)», 2016, s. 92.

FENGSELSFASILITETER

De [forskjellige kategorier av straffeinstitusjoner](#) er:

- Fengsler med høyt sikkerhetsnivå (lukkede fengsel). De utgjør 64 % av straffeinstitusjonene.
- Fengsler med lavere sikkerhetsnivå: åpne fengsler og overgangsboliger. De utgjør 36 % av straffeinstitusjonene, inkludert 128 plasser i overgangsboliger.

Sikkerhetsinnretningene i lukkede fengsler er vanligvis en mur eller et høyt gjerde rundt fengselet. Dørene er alltid låst. De innsatte er låst inn i sin egen celle når de ikke er involvert i arbeid, skole, eller fritidsaktiviteter. Cellene blir inspisert én gang per dag. Innsatte blir ofte plassert i lukkede fengsler i begynnelsen av soningen.

Åpne fengsler har færre sikkerhetsinnretninger. Innsatte kan ikke forlate fengselsområdet. Bygningene er bare låst om natten. Innsatte blir ikke låst inn i cellen sin og de kan dele hus eller rom med andre. Innsatte kan bli overført fra høy- til lav-sikkerhetsfengsel som en gradvis tilbakeføring til samfunnet ett år før de skal løslates. Kriminalomsorgen kan plassere den domfelte personen direkte i et åpent fengsel hvis fengselsstraffen er opptil to år.

Overgangsboligene (eller halvveishus) er institusjoner som innsatte kan overføres til når deler av dommen deres blir sonet. Kriminalomsorgen kan plassere den domfelte personen direkte i en overgangsbolig hvis fengselsstraffen er opptil ett år. Disse institusjonene fungerer som fengsel med kontrollposter, men med færre restriksjoner. De ansatte i fengselet er spesielt opptatt av de innsattes individuelle behov for bolig, arbeid og sosial trening før de går tilbake til samfunnet.

Totalt antall fengsler:

38 ENHETER
(BESTÅENDE AV 64 FENGLER)

ANTALL

DATO 01 Januar 2019

Fengselssystemets kapasitet:

3,89

ANTALL

DATO 01 Januar 2019

KILDE KDI

Endring i kapasiteten til fengselssystemet sammenlignet med forrige år:

en reduksjon

242 fengselsceller stengt i 2018 på grunn av slutten av Norgerhaven fengsel i leieavtalen.

Størrelsen på straffeinstitusjonene varierer ikke mye. Den gjennomsnittlige kapasiteten til fengslene er [70 plasser](#). Romerike fengsel, avdeling Ullersmo (286 plasser) er størst, og Arendal fengsel, Håvet avdeling er minst med 13 plasser .

Antall private fengsler:

0

ANTALL

DATO 01 Mars 2019

KILDE KDI

De fleste innsatte er plassert [sentralt sørøst i landet](#), på samme måte som befolkningen i Norge.

Region nord har få fengsler. Innsatte fra Nord-Norge soner ofte straffen sin langt fra hjemmet, noe som reduserer muligheten for besøk.

Fengslene ligger i utkanten av byene:

de fleste institusjoner

De fleste fengsler bygget på slutten av 1800-tallet ble bygget i utkanten av byene. Fra 1930 ble institusjonene plassert langt fra byene. De «nye fengslene» bygget etter 2000 er plassert i bykjernene.

1- Fængselsystemet består av 64 fengsler, gruppert i [38 straffeinstitusjoner](#). En straffeinstitusjon kan inneholde både åpne og lukkede fengsler. Kapasiteten til hvert fængsel beregnes uavhengig av enhetens totale kapasitet.

ANSATTE

Antall stillinger for
fengselsbetjenter:

IKKE TILGJENGELIG

ANTALL

Antall tilsatte
fengselsbetjenter:

IKKE TILGJENGELIG

ANTALL

Prosentandel kvinnelige
fengselsbetjenter:

41 %

%

DATO 01 Mars 2018

KILDE KDI

Forholdstall for
fengselsbetjenter og
innsatte:

NESTEN 1 : 1

RATIO

DATO 01 Mars 2018

KILDE KDI

En norsk fengselsbetjent er både en sikkerhetsansvarlig og kontaktbetjent.

Antall sosial- og
utdanningsarbeidere:

IKKE TILGJENGELIG

ANTALL

Det er 17 sosialarbeidere ansatt i kriminalomsorgen, som fra 1. april 2019. Utdanningsarbeidere i fengsel er ansatt i det vanlige utdanningssystemet. Utdanningsantallet er ikke tilgjengelig.

Forholdstall for sosial- og
utdanningsarbeidere og
innsatte:

IKKE TILGJENGELIG

RATIO

Fengselspersonalet er organisert i en/flere fagforening(er):

 ja

To fagforeninger representerer fengselspersonalet:

1. [NFF](#): Norsk Fengsels- og Friomsorgsforbund¹, 3 500 medlemmer. NFF er en del av [LO](#), Norges største organisasjon av fagforeninger (930 000 medlemmer).

2. [KY](#) (Kriminalomsorgens yrkesforbund): Kriminalomsorgens yrkesforbund, 1 700 medlemmer.

1- «Friomsorgen» er ansvarlig for å implementere dommen som sones på utsiden av fengselet.

Fengselsbetjenter må gjennomføre en [toårig bachelorgrad](#) i straffegjennomføring ved Kriminalomsorgens høgskole og utdanningscenter (KRUS).

Hovedemnene i utdanningsløpet er psykologi, psykiatri og juss.

Etter å ha fullført det akademiske programmet er det obligatorisk for kandidaten å jobbe som fengselsbetjent i ett år. Hvis vedkommende gjennomfører utdannelsen og den ettårige prøvetiden, kvalifiserer vedkommende til en fast stilling som fengselsbetjent.

[Kriteriene](#) for å kvalifisere til utdanningen er:

- 20 år eller eldre i løpet av søknadsåret;
- Generell studiekompetanse
- Førerkort klasse B;
- God helse, både fysisk og psykisk
- Bestå en fysisk funksjonstest som inneholder styrkeøvelser og en utholdenhetsprøve;
- Dokumentere godandel

De ansattes lønninger er i samsvar med levekostnadene og levekårene.

Ytterligere kommentarer:

Professor Girsten fremhever at personalet er organisert i samsvar med den såkalte importmodellen som ble implementert i løpet av 1970- og 1980-tallet. «*Importmodellen er basert på og støtter prinsippet om at innsatte beholder rettighetene sine som borgere, unntatt bevegelsesfriheten*». Dette betyr at fengselspersonalet er delt inn i to hovedgrupper:

- de som implementerer fengselsoppgaver (fengselsbetjenter, inspektører, direktører) og sosialarbeidere. Disse er underlagt kriminalomsorgen.
- de som implementerer rehabilitering og velferdstjenester, noe som er det samme som de profesjonelle som jobber på utsiden av fengslene. De er ikke-frihetsberøvende fagfolk som jobber og faller innunder ansvarsområdet til de samme kommunene og statlige organene som på utsiden².

For spørsmål angående helsepersonell, se seksjonen [\[Organisering av helsevern\]](#).

For spørsmål angående utdanning og yrkesopplæring, se seksjonen [\[Utdanning og yrkesopplæring\]](#).

2- Hedda Girsten, «Prison and Welfare in Norway» i M. Pavarini og L. Ferrari (eds), *No Prison*, 018, s. 147-148.

INNSETTELSE OG VURDERING

Alle innsatte blir fengslet på grunnlag av en gyldig fengslingsbeslutning:

 ja

De innsatte får informasjon om begrunnelsen for fengslingen.

Slektingene til den innsatte blir umiddelbart informert om fengslingen:

 ja

Det er særlige mottaksavdelinger:

 i noen institusjoner *I store fengsler med høy sikkerhet*

Mange fengsler i Norge er små og har ikke et mottaksområde for nyankomne innsatte. De innsatte blir derfor plassert direkte i vanlige fløyer.

I de store fengslene med høy sikkerhet blir de innsatte plassert i spesielle mottaksfløyer, vanligvis i isolat, mens de venter på en celle i en vanlig fløy.

Innsatte har tilgang til en kopi av de interne fengslesreglene:

 ja

En kopi av Fangehåndboka, som publiseres av Jussbuss (advokathjelp fra jusstudenter), skal være tilgjengelig for alle innsatte.

Kriteriene for celledeling er basert på tilgjengeligheten.

Fengselsbetjenter som jobber med mottak får opplæring i å gjenkjenne faresignaler blant innsatte som kan skade seg selv eller andre innsatte. Denne opplæringen er en del av den toårige påbudte utdanningen.

Se seksjonen [Ansatte] for mer informasjon om opplæring av ansatte.

Et prosjekt for straffeførelse etableres for hver innsatt. En fengselsbetjent som tar ansvaret som kontaktperson igangsetter prosjektet i samarbeid med den innsatte.

Hver innsatt skal ha en fengselsbetjent som kontaktperson. Denne fengselsbetjenten har ansvar for å hjelpe den innsatte med praktiske ting angående vedkommendes soning (e.g. prøvetid, forflytning, daglig løslatelse ...).

Planer relatert til blant annet utdanning og helsetjenester blir laget av de profesjonelle i samarbeid med den innsatte.

Noen innsatte bruker også verktøyet «Individuell plan». Dette verktøyet blir vanligvis brukt i de norske velferdstjenestene. Individuelle planer lages basert på resultater fra en grunnleggende undersøkelse fra (BRIK) ¹, som er laget på grunn av dette. Noen innsatte blir tilbudt å lage en «Fremtidig plan».

1- BRIK refererer til «Behovs- og ressurskartlegging i Kriminalomsorgen».

TILGANG TIL RETTIGHETER

Innsatte har tilgang til advokat:

 ja

Adgang til advokat er sikret ved fengsling

Innsatte har tilgang til et senter for rettshjelp:

 ja

Noen ikke-statlige organisasjoner hjelper også innsatte med rettshjelp, som Jussbuss og Jurk (rettshjelp for kvinnelige innsatte).

Tiltakene for at innsatte skal kunne møte med advokaten sin er tilstrekkelige iht. fysisk plass, tildelt tid og konfidensialitet.

FYSISK INTEGRITET

— DØDSFALL I FENGSEL

Dødsfall i fengsel blir loggført i et register:

ja

Tallet for antall dødsfall i fengsel blir publisert:

regelmessig : *hvert år*

Antall dødsfall i fengsel:

IKKE KOMMUNISERT

ANTALL

Antall selvmord:

1

ANTALL

DATO 2018

KILDE KDI

Endring i antall selvmord sammenlignet med forrige år:

en reduksjon

I 2017 det var 3 dødsfall som tilskrives selvmord.

Dødsraten i varetektsfengsel:

IKKE KOMMUNISERT

ANDEL

Selvmordsraten i varetektsfengsel:

30/ 100 000 INNBYGGER

ANDEL

DATO 2018

Selvmordsraten i fengsel sammenlignet med den nasjonale selvmordsraten:

12.2/100 000 INNBYGGER

ANDEL

DATO 2018

KILDE [Verdens befolkning anmeldelsen](#)

Fengselsadministrasjonen må gi beskjed til en uavhengig fagmyndighet for:

noen dødsfall: *voldelige dødsfall, selvmord, mistenkelige dødsfall*

Politiet tilkalles ved voldelige dødsfall, selvmord eller mistenkelige dødsfall.

En lege som arbeider i fengselet eller på utsiden varsles.

Den innsattes slektninger blir informert om dødsfallet øyeblikkelig. Familien varsles av en prest eller av det lokale politiet.

Den innsattes levninger blir behandlet med respekt og overlevert til familien.

Retningslinjer for selvmordsforebygging er iverksatt:

 ja

Retningslinjer for selvmordsforebygging er en del av de ansattes obligatoriske trening. Undersøkelsen ved mottak inkluderer spørsmål for å identifisere innsatte som har større selvmordsrisiko. I disse tilfellene varsles helsetjenesten.

Noen fengsler tyr også til kontinuerlig overvåkning og isolat ved selvmordsforsøk eller selvmordsrisiko. Sikkerhetstiltakene skal være en siste utvei. Fengselsbetjenter skal prioritere ikke-sikkerhetstiltak.

Selvordsforsøk er ikke en straffbar handling.

TORTUR OG MISHANDLING

Antall tortur- og mishandlingssaker i løpet av året:

0

ANTALL

DATO 01 April 2019

KILDE KDI

Endring i antall tortur- og mishandlingssaker sammenlignet med forrige år:

 ingen endring

Forbudet mot tortur er nedfelt i grunnloven og lovverket:

 ja

Landet har ratifisert FNs torturkonvensjon (CAT):

 signert: 1985

 ratifisert: 1986

Straffeloven og fengselsbetjentenes regelverk inkluderer beskyttelse mot fysisk eller verbal vold og beskyttelse mot seksuell trakassering av innsatte.

Alle påstander og mistanker om mishandling påført innsatte blir registrert:

 ja

Hvis ja, må fengselsadministrasjonen varsle en uavhengig fagmyndighet:

 nei

Retningslinjer for forebygging er en del av fengselsbetjentenes utdanning.

Helsepersonell får opplæring i å identifisere tegn på tortur.

VOLD MELLOM INNSATTE

Antall voldsepisoder mellom innsatte:

IKKE TIGJENGELIG

ANTALL

Den norske kriminalomsorgen har ikke et nasjonalt system som måler voldsepisoder mellom innsatte.

Straffeloven inkluderer beskyttelse mot fysisk eller verbal vold og beskyttelse mot seksuell trakassering blant innsatte.

Hvert fengsel har et oppdatert register over voldsepisoder mellom innsatte:

 ja

Voldsepisoder mellom innsatte blir etterforsket:

 ja

Hvis episoden blir oppdaget og oppfattet som et lovbrudd blir den rapportert til politiet og etterforskes.

VOLD BEGÅTT AV INNSATTE MOT FENGSELSPERSONALE

Antall voldsepisoder mot ansatte:

**181 RAPPORTERTE
VOLDSEPIsODER**

ANTALL

DATO 2018

KILDE KDI

Endring i antall voldsepisoder mot ansatte sammenlignet med forrige år:

 ingen endring

Ytterligere kommentarer:

Ifølge Europarådets torturovervåkningskomité (CPT) er andelen voldshendelser mellom innsatte relativt lav, og hendelser blir kontrollert og adressert av fengselspersonalet ¹. Delegasjonen fra CPT mottok ingen anklager om fysisk dårlig behandling eller verbalt misbruk av fengselspersonalet i fengslene de besøkte i 2018 ².

For informasjon angående klageprosedyrer, se seksjonen [\[Klager\]](#).

For mer informasjon angående overvåking, se seksjonen [\[Forebyggingsmandatet \(NPM\) og andre eksterne kontrollorganer\]](#).

1- Europarådets torturovervåkningskomité (CPT), «Report to the Norwegian Government on the visit to Norway (fra 28. mai til 5 juni. 2018)», 2019, s. 32.

2- Ibid, s. 05.

KLAGER

Antall klager fra innsatte
forrige år:

IKKE TILGJENGELIG

ANTALL

Den norske kriminalomsorgen har ikke et nasjonalt system som måler antallet klager.

Innsatte kan sende inn klager på fengselsadministrasjonen.

Innsatte kan levere inn klager via brev i en forseglet konvolutt eller via en advokat.

Det eksisterer organer som behandler klager om fengselssystemet og uavhengige.

Innsatte kan sende inn en klage til den regionale eller nasjonale fengselsadministrasjonen eller domstolen.

De klagebeholdende organene er:

- [Tilsynsråd for fengsler](#)
- [Sivilombudsmannen](#)

FOREBYGGINGSMANDATET (NPM) OG ANDRE EKSTERNE KONTROLLORGANER

Den valgfrie protokollen til FNs konvensjon mot tortur og annen grusom, umenneskelig eller nedverdiggende behandling eller straff (OPCAT) er:

 Signert: 2003

 Ratifisert: 2013

Et Forebyggingsmandat er opprettet:

 ja : 2014

Navn på
Forebyggingsmandatet:

SIVILOMBUDSMANNEN

NPM er blitt tatt i bruk:

 ja : 2014

NPM er utnevnt av:

 stortinget

Sammensetning av NPM:

 selvstendig organ

Ombudsmannen er formelt lederen av NPM. NPM er et team bestående av sju ansatte som kun jobber i NPM-enheten. Ombudsmannen rekrutterer de ansatte til NPM gjennom en ordinær rekrutteringsprosess.

Mandatperioden til NPM:

_ Mandatperioden er ikke-fornybar:

 nei : *Mandatperioden kan fornyes hvis det får 2/3 av stemmene i stortinget.*

_ Mandatperioden er ugjenkallelig:

 ja

NPM-rapporter er publisert:

 ja

Antall besøk av NPM forrige år:

3

ANTALL

Endring i antall besøk av NPM sammenlignet med forrige år:

 en reduksjon

4 besøkt i 2017

Loverket tillater NPMet å gjennomføre uanmeldte besøk:

 ja

De fleste besøkene fra NPM er «delvis uannonsert». NPM annonserer perioden besøket vil finne sted (for eksempel om to eller fire måneder), men de annonserer ikke den eksakte datoen.

Besøkene er periodiske og hyppige:

 nei

Totalt 11 besøk har funnet sted siden NPM ble etablert i 2014. NPM besøkte tre fengsler i 2018, og publiserer en rapport etter hvert besøk.

Alle borgere kan henvise til [NPM](#). En tredjepart kan sende inn en klage på vegne av offeret hvis det legges ved en fullmakt der det tydelig fremgår at vedkommende har fullmakt til å klage. Advokater trenger ikke legge ved en fullmakt når de klager på vegne av sine klienter.

Innsatte kan klage til sivilombudsmannen med forseglede konvolutter. Personen må ha klaget til fengselsadministrasjonen tidligere og gitt mulighet til å finne en løsning på situasjonen. Sivilombudsmannen skal involveres når personen har brukt alle ankemuligheter i den offentlige administrasjonen.

NPM kan overvåke alle straffeinstitusjonene og enhetene:

 ja

Anbefalingene til NPM hjelper for å forbedre fengselsforholdene:

 i de fleste tilfeller

NPM har en prosedyre for oppfølging av egne anbefalinger. NPM sender brev med anbefalingene til fengselsdirektøren etter hvert besøk. Fengselet har opptil tre måneder til å svare på anbefalingene. NPM og direktøren utveksler brev med tanke på implementeringen av anbefalingene.

NPM ber om mer informasjon når de tror at endringene ikke har vært tilfredsstillende. De fleste sakene anses som tilfredsstillende og blir «lukket» etter utveksling av et fåtall brev.

NPMs anbefalinger er oppsummerende og ikke restriktive. Den tilfredsstillende implementeringen av anbefalingene er et resultat av samarbeidsprosessen.

Et regionalt organ overvåker steder med frihetsberøvelse:

 ja : *Europarådets torturovervåkningskomité (CPT)*

Hvis et regionalt organ overvåker steder med frihetsberøvelse, blir rapportene deres publisert:

 ja : *1993, 1997, 2005, 2011 OG 2018*

FNs underkomité for forebygging (UN Subcommittee for the Prevention of Torture, SPT) har besøkt landet:

 nei

Hvis SPT allerede har besøkt landet, har rapporten fra besøket blitt publisert:

IKKE TILGJENGELIG

Fengselsinstitusjonene er også underlagt eksterne kontrollmekanismer som blir kalt [Tilsynsråd](#). Hvert fengsel skal ha et tilsynsråd.

Andre profesjonelle (journalister, stortingsrepresentanter) må skaffe tillatelse for å få tilgang til institusjonen.

RETNINGSLINJER FOR Å JUSTERE DOMMER

Loven nevner et system som gir adgang til å justere dommer:

 ja

Fengselsadministrasjonen har ansvar for innvilgelsen av en justering av dommen.

Dommen kan bli justert med en gang den er uttalt (ab initio):

 nei

Justering av dommer kan bli gjort i pågå ende domfellelser:

 ja

Innsatte må ha fullført 2/3 av vedkommendes soning før de kan søke om justering av dommen. Oppførselen til den innsatte under soningen blir tatt med i betraktningen ([ESA, paragraf 42 og 43](#)).

Hvis justering av dom skjer kan den innsatte bestride avgjørelsen:

 ja

Enkelte kategorier av innsatte er ikke kvalifisert for justering av dom:

 ja

Loven tillater midlertidig løslatelse:

 ja

[Straffegjennomføringsloven](#) gir innsatte muligheten for frigang (paragraf 20) slik at de skal kunne delta i arbeid, utdanning, programmer, eller andre aktiviteter. Kriminalomsorgen kan innvilge frigang hvis ingen sikkerhetstiltak tilsier noe annet og hvis det ikke er skjellig grunn for at den innsatte skal flykte.

Loven gir adgang til justering av dommen på grunn av medisinske årsaker:

 ja

Legens anbefalinger tas vanligvis med i vurderingen. Dommeren kan ikke suspendere straffen, men vedkommende kan utsette soningen av straffen, bruke alternative ikke-frihetsberøvende straffer, eller vurdere tidlig løslatelse. Disse tiltakene blir kun brukt hvis den innsatte er alvorlig syk. Vanligvis prøver fengselet å tilpasse fengslingsregimet til en person med medisinske problemer.

Antall innsatte som mottok benådninger av Kongen i statsråd eller amnestier forrige år:

3

ANTALL

DATO 2018

KILDE KDI

Kongen har, [ifølge den norske grunnloven § 20](#), makt til å benåde domfelte personer. Denne autoriteten delegeres til Justis- og beredskapsdepartementet. Den domfelte personen blir deretter tildelt betinget løslatelse.

Benådning skjer sjeldent, og er reservert for veldig spesielle omstendigheter som f.eks. ved helseproblemer eller tilfeller der informasjon gjøres tilgjengelig som ikke tidligere var tilgjengelig ved domfellelse.

For informasjon angående straffejustering og disiplinære sanksjoner, se seksjonen [\[Disiplinært regime\]](#).

KVINNER

Antall og prosentandel kvinnelige innsatte:

202

6 %

ANTALL

%

DATO 2018

KILDE KDI

Endring i antall kvinnelige innsatte sammenlignet med forrige år:

 ingen endring

Prosentandel kvinner i varetekstfengsel:

27 %

%

DATO 2018

KILDE KDI

Prosentandel utenlandske kvinner fengsel:

IKKE TILGJENGELIG

%

Navngi de forskjellige fengslene for kvinner:

- straffeinstitusjoner kun for kvinner
- enheter kun for kvinner
- celler kun for kvinner

Det eksisterer fem fengsler for kvinner (mellom 13 og 64 plasser) og åtte fengsler med fløyer/celler for kvinner (mellom 4 og 13 plasser). To av kvinnefengslene er institusjoner med høy sikkerhet (Bredtveit og Kragerø fengsel).

Atskillelsen av mannlige og kvinnelige innsatte er effektiv:

 nei

I blandede fengsler med egne fløyer til kvinnelige innsatte, tilbringer kvinner og menn tid sammen ved fritidsaktiviteter, skole og arbeid.

Kvinner og menn soner straffen sin i den samme delen i Drammen fengsel, og deltar i fellesaktiviteter sammen. Den sosiale interaksjonen mellom kvinner og menn er til og med hyppigere i overgangsboligene. Ifølge NPM skal «disse enhetene brukes til å tilrettelegge for en gradvis tilbakeføring til samfunnet for de innsatte, og prinsippet om normalitet er derfor viktig å ta i betraktning»¹.

Varetekstfengslete og domfelte kvinnelige innsatte er atskilt:

 nei

Ikke-domfelte og domfelte kvinnelige innsatte holdes ikke alltid adskilt (gjelder bare noen fengsler).

Fengselspersonalet er:

 jevnt distribuert

Personalet består av forskjellige andeler og antall mannlige og kvinnelige ansatte.

Ransaker blir ikke kun utført av kvinnelige ansatte.

Straffegjennomføringsloven fastsetter at kvinnelige fengselsbetjenter burde ransake kvinnelige innsatte. Hvis en person av motsatt kjønn må utføre ransakelsen, skal en annen ansatt være til stede. Urinprøver samles inn av en kvinnelig betjent ².

Det tas hensyn til kvinners bestemte behov til en viss grad, men ikke regelmessig. Det nasjonale regelverket for fengsling dekker ikke forholdene til kvinner i fengsel på et betydelig nivå. Unntakene er for gravide kvinner og kvinnelige innsatte med barn på utsiden.

Celler uten toaletter blir fortsatt brukt for kvinnelige innsatte, noe som er problematisk under menstruasjon eller ved eventuell graviditet ³.

Med tanke på hygieneprodukter bekrefter NPM at de norske fengslene overholder de internasjonale retningslinjene. De internasjonale standardene sier at «hygieneprodukter, inkludert bind og tamponger, skal være lett tilgjengelig og deles ut til de innsatte uten ekstra kostnad» ⁴.

Kvinner skal ha tilgang til arbeid, aktiviteter og utdanningsmuligheter.

Partnerbesøk er tillatt:

 ja

Gravide kvinner er plassert i særskilte enheter eller celler:

 nei

Loven gir adgang til justering av dommen for gravide kvinner eller kvinner med små barn:

 ja

Gravide kvinner eller kvinner med unge barn kan søke om å utsette perioden de skal sone straffen. De kan også be om å sone en samfunnsstraff eller husarrest med elektronisk overvåkning.

Gravide kvinner har tilgang til vanlig svangerskapskontroll:

 ja

Gravide kvinner har adgang til kommunale helsetjenester i fengslene og på utsiden.

2- Sivilombudsmannen, «Women in Prison: a thematic report about the conditions for female prisoners in Norway», 2017, s. 17.

3- *Ibid.*

4- *Ibid.*, s. 22.

Fødseler foregår i:

ekstern helseinstitusjon

Sikkerhetspersonell har ikke lov å være tilstede ved fødsel:

ja

Bruken av utstyr som begrenser/hindrer bevegelse (håndjern, lenker, etc.) er ikke tillatt under fødselen:

ja

Barn kan følge moren i fengsel:

nei

Ingen barn bor med mødrene i fengselet. Vanligvis kan den innsatte ta en pause i soningen for å tilbringe noen måneder utenfor fengselet med barnet, og da utsette soningen av straffen.

Ytterligere kommentarer:

Kriminalomsorgsdirektoratet jobber for øyeblikket med en femårs-strategi for å forbedre forholdene til kvinner i norske fengsler.

MINDREÅRIGE

Loven forbyr fengsling av mindreårige:

 nei

Myndighetsalderen er 18 år. Fengsling av mindreårige er ikke forbudt, men krever spesielle grunner.

Minstealder for fengsling av ungdom:

15

Alderen for strafferettslig ansvar er 15 år.

Antall og prosentandel fengslede mindreårige:

6

0.2 %

ANTALL

%

DATO 2018

KILDE KDI

Endring i antall fengslede mindreårige sammenlignet med forrige år:

 ingen endring

Departement ansvarlig for fengslede mindreårige:

**JUSTIS- OG BEREDSKAPSDEPARTEMENTET
HELSE- OG OMSORGSDEPARTEMENTET
BARNE- OG LIKESTILLINGSDEPARTEMENTET
KUNNSKAPSDEPARTEMENTET**

Flere departement er involvert i fengslingen av mindreårige, med tanke på «importmodellen» [se seksjonen [Ansatte](#)]. Disse samarbeider på flere nivåer.

Mindreårige er ikke underlagt et spesifikt rettssystem.

Mindreårige kan få følgende sanksjoner:

Ungdomsdommer eller ungdomsoppfølging, under ansvarsområdet til Konfliktrådet:

- Ungdomsstraff: Denne sanksjonen er et alternativ til ubetinget fengsel. Konfliktrådet bestemmer betingelsene, som igjen blir fulgt opp av et utnevnt styre.
- Ungdomsoppfølging: Denne sanksjonen er lik den forrige, men den er kortere og kan brukes for mindre alvorlig kriminalitet.

Straffeforfølgelse, under ansvarsområdet til Kriminalomsorgen:

- Fengsling
- Tilbakekallelse av påtale om forhold (oppfølging i henhold til plan)
- Elektronisk overvåking: i henhold til [Straffegjennomføringsloven \(paragraf 16\)](#), må Kriminalomsorgen alltid vurdere om domfelte mindreårige tilfredsstillende vilkårene for soning av straffen sin på utsiden med elektronisk overvåking.

Både Konfliktrådet og Kriminalomsorgen er underlagt justis- og innvandringsministeren.

Mindreårige kan sone straffen sin i Ungdomsenheten eller i et vanlig fengsel.

De to ungdomsenhetene er Bjørgvin fengsel (Vestlandet) og Eidsvoll fengsel (Østlandet). Begge mottar både mannlige og kvinnelige innsatte i alderen 15 til 18 år¹. Totalt er det åtte plasser i ungdomsenhetene.

1- Sivilombudsmannen, «Women in Prison: a thematic report about the conditions for female prisoners in Norway», 2017, s. 18

Tall på antall mindreårige er publisert:

 regelmessig : *hvert år*

Mindreårige holdes atskilt fra voksne:

 i noen institusjoner: *ungdomsenheter*

Kun mindreårige som venter på rettssaken plasseres i samme enhet som voksne mens de venter. De nåværende retningslinjene fastlegger at domfelte mindreårige skal plasseres i ungdomsenhetene.

[Straffegjennomføringsloven](#) sier at «kriminalomsorgen alltid må vurdere å plassere domfelte personer under 18 år i fengsler med lavere sikkerhet eller i overgangsboliger» (paragraf 11).

Loven sørger for enkeltceller for mindreårige:

 ja

Skolegang for mindreårige er obligatorisk:

 ja

Alle innsatte har rett til 13 års skolegang på likhet med alle norske borgere.

Loven forbyr kroppsvisering uten klær for mindreårige:

 nei

Loven forbyr isolat for mindreårige:

 nei

Grunnlaget for å sette mindreårige på isolat blir grundig overvåket. Rapportering og oppfølging skjer oftere for mindreårige i isolat sammenlignet med voksne.

Loven forbyr bruk av isolat for mindreårige i bare to spesifikke situasjoner:

- Bruken av isolat som beordret av retten for å forhindre at den mistenkte konspirerer eller manipulerer bevismateriale

[Straffeprosessloven, paragraf 186a.](#)

- Bruken av den spesielle regelen som tillater bruken av isolat på en innsatt i maksimalt 24 timer hvis det er sannsynlig at den innsatte vil begå et lovbrudd.

Se seksjonen [\[Isolat\]](#) for mer informasjon.

Loven forbyr at mindreårige plasseres i straffeavdelinger:

 nei

Mindreårige kan bli plassert i «sikkerhetsceller» (celle med kun en betongseng, vask og toalett) når det er «nødvendig». Dette må rapporteres til den regionale fengselsadministrasjonen.

Administrasjonen tilbyr flere aktivitetsmuligheter for mindreårige. De har samme plikt som voksne til å være engasjerte i aktiviteter eller arbeid.

De ansatte i ungdomsenhetene blir opplært til å håndtere mindreårige. Halvparten av de innsatte i disse enhetene er pedagogiske fagpersoner, mens den andre halvdel består av fengselsbetjenter.

Loven sier at «enheter som er etablert spesielt for innsatte under 18 år må ha et tverretattlig team som skal beskytte de mindreåriges behov under soningen» ([ESA, paragraf 10](#)).

Ytterligere kommentarer:

Ifølge [FNs konvensjon om barns rettigheter \(artikkel 37\)](#), skal fengsel være det siste alternativet for en mindreårig, og kun for så kort tid som mulig. Denne lovgivningen og noen andre viktige konvensjoner (ICCPR, UNCAT, CEDAW, EMK) har nylig blitt innlemmet i den norske grunnloven. Høyesterett i Norge har dømt i henhold til disse konvensjonene. Fengsling av mindreårige har avtatt de siste årene.

UTENLANDSKE INNSATTE

Antall og prosentandel utenlandske innsatte:

1,011

ANTALL

31 %

%

DATO Januar 2019

KILDE KDI

Endring i antall utenlandske innsatte sammenlignet med forrige år:

 en reduksjon

1,2 prosentpoeng reduksjon

De utenlandske nasjonalitetene som er mest representert i fengsel er vanligvis: polakker, litauere, albanere, rumenere og somaliere.

Utenlandske innsatte blir informert om sin rett til å kommunisere med sine diplomatiske representanter:

 ja

Utenlandske innsatte kan kommunisere med deres konsulære representant uten å bli overvåket.

De interne fengselsforskriftene blir oversatt for de utenlandske innsatte:

 ja

Straffegjennomføringsloven er [oversatt til syv språk](#) (arabisk, engelsk, polsk, russisk, tyrkisk, litauisk og rumensk), og forskriftene til straffegjennomføringsloven er oversatt til to språk (engelsk og russisk).

Regelverket for hvert fengsel blir oftere oversatt til engelsk, tysk, fransk, spansk, rumensk, russisk og arabisk. Beslutningen om å oversette til andre språk tas av fengselsdirektøren.

Utenlandske innsatte har tilgang til profesjonell tolk:

 i noen tilfeller : *ved utveksling med advokat*

Utenlandske innsatte har rett til gratis bistand fra en tolk hver gang de møter deres advokater.

Utenlandske innsatte har tilgang til rettshjelp:

 ja

Utlendinger har samme rett til rettshjelp som norske statsborgere.

Ulovlig opphold er straffbart med ett års fengsel.

Utenlandske innsatte har rett til å forbli i landet etter å ha sonet dommen sin:

 under visse omstendigheter: *varierer iht. saken*

Retten til å forbli i landet etter å ha sonet en dom avhenger av forskjellige kriterier, som for eksempel:

- Type lovbrudd
- Personens innvandringsstatus
- Hvis tilbakeføringen kan true vedkommendes situasjon
- Hvis vedkommende har barn som bor i Norge

Utenlandske innsatte har lov til å arbeide:

 ja

Utenlandske innsatte kan ringe til hjemlandet. Innsatte må betale for telefonsamtalene, og internasjonale samtaler er dyrere. Administrasjonen kan gi en forlengelse av tiden til telefonsamtaler av spesielle årsaker ¹.

Slektningene til utenlandske innsatte har ikke et eget besøksregime. De har mulighet til å bruke Skype i noen fengsler. Se seksjonen [\[Besøksrettigheter\]](#) for mer informasjon.

1- Sivilombudsmannen, «[Temarapport 2016: Kvinner i fengsel](#)», 2016, s. 48.

MENNESKER DØMT TIL LANGE STRAFFER

For at en straff skal bli vurdert som lang må minimumslengden på straffen være:

8 ÅR

Summen av flere fengselsstraffer har en grense:

 ja : 21 år

Det er særskilte soningsforhold for mennesker som soner lange straffer:

 nei

Innsatte blir ikke plassert i fengsler basert på lengden av straffen.

Innsatte med lange straffer har ikke et eget fengslingsregime.

Beslutninger angående innsatte med straffer lengre enn 10 år skal tas på regionalt nivå ([ESA, paragraf 6](#)).

LIVSTIDSDOMMER

Livstidsdommer er forbudt:

 ja

Livstidsdommer ble avskaffet og byttet ut med en maksimumsdom på 21 år for tradisjonell kriminalitet. Man kan fengsles i 30 år for folkemord, forbrytelser mot menneskeheten og krigsforbrytelser ([Straffeloven, paragraf 101-107](#)).

Men når en person soner en forvaringsdom, kan retten forlenge straffen utover maksimumsdommen. Dette betyr at en person teoretisk kan fengsles for resten av livet. Per i dag har ingen blitt fengslet i mer enn 21 år.

Antall og prosentandel mennesker dømt til livstidsdom:

IKKE GJELDENE

ANTALL

%

INNSATTE I VARETEKT

Prosentandel innsatte i varetektsfengsel:

24

%

DATO 2018

KILDE KDI

Endring i antall innsatte i varetektsfengsel sammenlignet med forrige år:

 en reduksjon

Ett prosentpoeng reduksjon.

Holdes varetektsfengslete og straffedømte innsatte atskilt?:

 nei

Varetektsfengslede innsatte blir ofte plassert i egne enheter, men ikke alltid.

I følge loven kan varetektsfengslete løslates ved kausjon:

 nei

Lengden på varetektsfengsling er ikke begrenset.

Retten bestemmer lengden på varetektsfengslingen, som kan forlenges uten begrensning. Varetektsfengslingens gjennomsnittlige lengde er 4 uker.

Det er mulig anke en varetektsfengsling. Man kan anke til dommer eller til høyesterett.

Varetektsfanger har ikke et fengslingsregime der de får fordelen av å bli behandlet som uskyldige inntil det motsatte er bevist. Dette avhenger av den spesifikke grunnen til frihetsberøvelse.

Anklagemyndigheten bestemmer fengslingsvilkårene iht. besøk, brev, telefonsamtaler og adgang til media.

Varetektsfanger kan forbli i isolat på grunn av pågående etterforskning. Ifølge [Straffegjennomføringsloven](#) skal fengselsbetjenter regelmessig kommunisere med isolerte innsatte.

MENNESKER TILHØRENDE EN MINORITET ELLER URBEBOLKNING

Det er tillatt å samle informasjon om etnisitet og religion:

nei

Etnisitet eller religiøs tilhørighet er kriterier for å plassere innsatte i særskilte celler eller enheter:

nei

Det eksisterer ikke et eget regime for spesielle religiøse eller etniske grupper.

Fengslet tar ansvar for at innsatte får ivaretatt sine behov med tanke på:

språk   religion   kosthold

LHBTI MENNESKER

Ingen kan bli tiltalt eller fengslet på grunn av sin seksuelle orientering eller kjønnsidentitet:

 ja

Homoseksualitet ble opphevet som forbrytelse i 1972.

LHBTI mennesker blir adskilt fra andre innsatte:

 i noen tilfeller

Det er ikke registrert mange tilfeller. Erfaringen i dag tilsier at plasseringen avhenger av fengselsdirektørens vurdering av den innsattes sikkerhet.

Beskyttelse av LHBTI-innsatte avhenger fra sak til sak. Fengselsdirektøren er ansvarlig for å vurdere situasjonen.

Kriminalomsorgsdirktoratet utvikler for tiden retningslinjer for behandlingen og beskyttelsen av fengslede LHBTI-innsatte.

Hvordan det blir bestemt hvilket fengsel transseksuelle innsatte skal til kommer an på:

 vedkommendes juridiske kjønn

Vanligvis er plasseringen i en mannlig eller kvinnelig avdeling eller fengsel basert på den innsattes personnummer. Fengselsdirektøren kan vurdere spesielle saker, ta avgjørelser basert på personens egen identifisering og gjøre noen justeringer.

Transseksuelle innsatte blir utsatt for akseptable ransaker (visitasjoner):

 ja

Transkjønnede innsatte skal spørres om hvilket kjønn de ønsker å ransakes av. Det stipuleres av vedkommende skal behandles med respekt.

Transseksuelle innsatte får særskilt helsevern:

 ja

Transseksuelle innsatte har adgang til helsetjenester som er en del av det vanlige helsevesenet. De får samme behandling som alle andre i helsesystemet.

LHBTI innsatte får ha partnerbesøk:

 ja

Fengselsreglene er de samme for alle innsatte.

Kommentarer:

Per mars 2019 var det to transseksuelle innsatte i norske fengsler.

ELDRE INNSATTE

Fengselsadministrasjonen har et eget register over eldre innsatte:

 ja

De innsattes alder rapporteres i årlige statistikker.

Antall og prosentandel eldre innsatte:

(≥60 år)

181

ANTALL

5.6 %

%

DATO 01 Mars 2019

KILDE KDI

Endring i antall eldre innsatte sammenlignet med forrige år:

 ingen endring

Kriminalomsorgen meddeler at eldre innsatte kan motta spesiell omsorg når det er nødvendig.

Loverket nevner ikke at eldre innsatte kan løslates før tiden. De samme vilkårene for tidlig løslatelse gjelder for eldre innsatte og andre innsatte.

Det er få eldre innsatte i fengselsbefolkningen.

FUNKSJONSHEMMEDE

Fengselsadministrasjonen har et eget register over funksjonshemmede innsatte:

 nei

Straffeinstitusjoner er tilpasset behovene til funksjonshemmede innsatte:

 noen institusjoner

Fengsler bygget etter 2010 har celler som er tilpasset rullestolbrukere.

Fengselspersonalet har opplæring i å ta vare på funksjonshemmede innsatte:

 ja

For mer informasjon angående helsevern, se seksjonen [\[Helse\]](#).

MENNESKER DØMT TIL DØDSSTRAFF

Dødsstraff er avskaffet:

 ja, avskaffet siden: 1979

Dødsstraff ble avskaffet i 1902 for sivile forbrytelser (siste henrettelse i 1876).

Muligheten til å bruke dødsstraff mot forrædere ble utvidet etter 1945.

Dødsstraff ble fullstendig avskaffet i 1979.

HUSROM

Loven fastsetter et minimumsareal per innsatt:

 nei

Loven spesifiserer ikke et minimumsareal, men standard praksis er å respektere et minimumsareal på 6 m² per person. De fleste vanlige celler er mellom 8 og 10 m² og møblert ¹.

Innsatte bor i enkeltceller:

 i de fleste institusjoner

De fleste innsatte bor i enkeltceller ². Per 31. desember 2017 var det 3 500 enkeltceller, 530 dobbelceller og 94 celler for flere enn to innsatte. Fængselsadministrasjonen kan plassere to personer i én celle for å øke fængselskapasiteten.

Innsatte sover på/i:

 en seng

 en køyeseng

Alle innsatte får sengetøy*:

*Laken, dyner, puter, putevar

 ja

Det er et vindu i hver celle som sørger for skikkelig ventilasjon og gir cellene naturlig dagslys. Nye fængselsavdelinger har ikke sikkerhetsstenger foran vinduene ³.

Cellene/sovesalene har elektrisk belysning:

 ja

Cellene er utstyrt med oppvarming eller klimaanlegg:

 i de fleste tilfeller

Varme- og klimaanlegg tilrettelegges av fængselsadministrasjonen. I gamle fængsler er varme- og klimaanleggene problematiske.

Innsatte kan røyke:

 i fellesområder

Innsatte kan kun røyke utenfor bygningene.

1- Europarådets torturovervåkningskomité (CPT), «[Report to the Norwegian Government on the visit to Norway \(fra 28 til 5 juni 2018\)](#)», 2019, s. 38.

2- Ibid., s. 38.

3- Ibid., s. 38.

Kommentarer:

Ifølge Europarådets torturovervåkningskomité's siste rapport om norske fengsler holder de materielle forholdene høy standard i fengslene som kommisjonen besøkte (Ibid, s. 5.)

For mer informasjon angående effekten overbefolkning har på dagliglivet til de innsatte, se seksjonen [\[Innsatte\]](#).

HYGIENE

Innsatte har tilgang til vann:

- **i celle/sovesal**
- **utenfor celle/sovesal**

Det er dusj i celle/sovesal:

- **i noen institusjoner**

Gamle fengsler har dusjer i fellesarealene. Nye fengsler har vanligvis dusjer i cellene.

Vanligvis kan de innsatte bestemme timeplanen, lengden, og hyppigheten for dusjingen. Administrasjonen oppfordrer innsatte til å dusje hver dag.

Hva er vanlige toaletter:

- **vanlige toaletter**

Sanitæranlegg (toaletter) er rene, tilstrekkelige, og tilgjengelige:

- **i de fleste institusjoner**

Noen fengsler har fortsatt ikke toaletter i cellene, inkludert fengsler eller enheter for kvinner. I Kragerø fengsel har de innsatte toaletter i cellen. Sivilombudsmannen rapporterer at disse toalettene kun skjermes av en tynn skjermvegg som ikke når til gulvet eller taket, noe som gir kvinner som deler celle lite privatliv¹.

I gamle fengsler er det ikke toalett i cellene. Adgangen til sanitære fasiliteter om natten kan være utfordrende. Innsatte blir vanligvis låst inn i cellen klokken 19:00.

Fengselsadministrasjonen sørger for gratis hygieneprodukter:

- **ja**

Fengselsadministrasjonen sørger for gratis rengjøringsmidler:

- **ja**

Sengetøy byttes:

- **ja** : *hyppigheten er avhengig av fengselet*

Sengetøyet blir vanligvis byttet én gang i uken eller hver 15. dag.

Fengselsadministrasjonen sørger ikke for uniformer til innsatte i norske fengsler. De kan bruke sine egne klær, og denne kan de motta via posten eller ved å kjøpe nye gjennom fengselet.

Det er vaskemaskiner i hver straffeinstitusjon.

Store fengsler har egne vaskeritjenester. Noen fengsler har fasiliteter med maskiner der de innsatte kan vaske sine egne klær og sengetøy.

Hvordan fengselsadministrasjonen sørger for at fengselet er rent kommer an på fengselstypen.

I lukkede fengsler er det en innsatt på hver fløy oppgaven med å vaske fellesområdene. I åpne fengsler organiserer de innsatte vaskingen seg imellom. Innsatte har ansvar for å vaske sine egne celler.

For mer informasjon angående de spesifikke behovene til kvinner, se seksjonen [\[Kvinner\]](#).

1- Sivilombudsmannen, «Women in Prison: a thematic report about the conditions for female prisoners in Norway», 2017, s. 23.

MAT

Drikkevann er gratis og tilgjengelig overalt i fengslet:

 ja

De innsatte har vann i cellene sine.

Antall måltider per dag:

4 MÅLTIDER

Det tilbys samme antall måltider som i det norske samfunnet:

- Frokost
- Lunsj (varm rett)
- Middag (servert rett etter arbeidsdagen)
- Enkelt kaldt måltid (vanligvis brød med kjøttpålegg)

Mattjenester sørges for av:

 fengselsadministrasjonen

Fengselsadministrasjonen er pålagt å tilfredstille ernæringsmessige standarder med tanke på kvalitet og kvantitet:

 ja

Spesielle typer mat, dietter, blir tilbudt:

 ja

Forskjellige [matalternativ](#) skal alltid være tilgjengelige basert på religion, filosofi, eller helseproblemer. Hvis den innsatte er usikker på hvilke ingredienser som er blitt brukt, kan vedkommende snakke med fengselspersonalet.

Innsatte spiser måltidene sine:

 i matsalen

De fleste innsatte kan spise i en matsal. Innsatte på isolat og mange varetektstfangere spiser måltidene sine på cellen.

Vanligvis spiser de frokost og middag i sine egne avdelinger, og lunsj samlet i matsalen. Innsatte som soner i gamle fengsler spiser måltidene sine i sin egen celle, av mangel på et stort rom.

Innsatte kan kjøpe matvarer:

 ja

Vanligvis kan innsatte kjøpe matvarer én gang i uken. Fengselet har sin egen matbutikk, eller den innsatte kan skrive en handleliste til en matbutikk i nærheten på utsiden av fengselet, og få varene levert til fengselet. Størrelsen på mange små fengsler gjør at de kan bruke lokale distributører i nærheten.

Det er et kjøleskap i hver celle:

 i noen institusjoner

Det er enten et kjøleskap i cellen eller i fløyens kjøkken.

Innsatte kan lage mat i cellene sine eller i felleskjøkken:

 i de fleste institusjoner

I mange fengsler kan innsatte lage sin egen frokost i felleskjøkkenet i fløyen sin.

Innsatte kan motta pakker med mat:

 ja

Noe av maten til de innsatte blir dyrket på virksomhetens eiendom:

 i noen institusjoner

Veldig få fengsler dyrker mat på eiendommen. I disse tilfellene er jordbruk en del av de innsattes daglige aktiviteter.

SIKKERHETSTILTAK

Sikkerhetstiltak blir utført av:

 fengselsadministrasjonen

 politiet eller gendarmeri

Blant fengslene finnes det ulike avdelinger eller celler som bruker særskilte tvangsmidler: (overvåkningskameraer, kontinuerlig isolat, begrenset besøksregime):

 ja

Det eksisterer fortsatt forskjellige sikkerhetsnivåer i «fengslene med høy sikkerhet». Innsatte som soner forvaringsdommer holdes i celler med enda høyere sikkerhet (spesielle enheter).

Varetektsseksjonene er også høyt sikret. Noen seksjoner av fengslene med høy sikkerhet kan ha lavere sikkerhet, for eksempel rehabiliteringsenhetene for narkotika.

Det finnes også spesielle celler for å takle ekstraordinær og aggressiv oppførsel kalt «sikkerhetsceller». Fengselsdirektøren bestemmer om de innsattes midlertidig plasseres i disse spesielle cellene hvis personen er en fare for seg selv eller andre innsatte. Her må personen overvåkes hver time. Direktøren må rapportere til den regionale direktøren hvis en innsatt oppholder seg i en sikkerhetscelle i mer enn tre dager. Spesiellcellene kan befinne seg i disse bestemte fløyene, men må ikke.

[Se seksjonen [Isolat](#) for mer informasjon]

Noen fengsler har sikkerhetsceller med pacto-toalett som blir brukt hvis det er særlig mistanke om narkotikasmugling eller bruk. Hensikten med pacto-toalettet er å se om personen har inntatt objekter som inneholder narkotika: den innsattes avføring blir analysert med en maskin for å identifisere mistenkelige objekter. Personene befinner seg vanligvis i disse cellene i opptil tre dager, men oppholdet kan også være lengre. Vedkommende får mais mens de befinner seg i cellen. Når analysen av avføringen identifiserer mais, betyr det at personen allerede har rensset tarmen sin og er klar til å forlate cellen.

Innsatte blir klassifisert i henhold til hvor farlige de ansees for å være:

 i noen tilfeller

Innsatte klassifiseres vanligvis i henhold til dommen sin.

Innsatte som sitter på forvaring er underlagt dette regimet fordi de kan utgjøre en fare for samfunnet.

Klassifiseringen av innsatte blir revidert:

 annet

En dommer setter en tidsramme og vilkårene for fengsling for personer som soner i forvaring.

Administrasjonspersonalets opplæring har vært basert på det dynamiske sikkerhetskonseptet siden 1980-tallet. Det er maksimalt 25 innsatte og to betjenter per fløy. Innsatte og betjenter må kunne snakke og takle problemer gjennom dialog.

Det dynamiske sikkerhetskonseptet har også blitt utvidet i spesialenheter for forvaring. I disse enhetene sosialiserer fengselsbetjenter med innsatte i uformelle settinger, og kriteriet om «akseptabel oppførsel» er vagere enn i resten av fengselet¹.

1- Hedda Girsten, «Prison and Welfare in Norway» i M. Pavarini og L. Ferrari (eds), *No Prison*, 2018, s. 149-150.

Metodene og prosedyrene for kroppssøk er statuert i [straffegjennomføringsloven](#).

Betjenter har lov til å utføre undersøkelser i cellene og foreta kroppssøk for å unngå uorden og lovbrudd. Undersøkelsen kan også involvere teknologisk utstyr eller hunder (paragraf 28).

Kriminalomsorgen kan også autorisere hulromsundersøkelse eller andre tiltak (som urinprøver) hvis man utfører en undersøkelse for å sjekke bruk av rusmidler, hormonpreparater eller andre ulovlige stoffer. I dette tilfellet skal profesjonelt helsepersonell utføre undersøkelsen (ESA, paragraf, 29).

Slektninger som besøker fengselet blir undersøkt med følgende metode(r):

 elektronisk utstyr (*skannere, elektroniske sikkerhetsdetektorer, etc.*)

 kroppsvisitering

Undersøkelse av personer eller objekter kan involvere bruk av hunder.

Fagfolk som besøker fengselet (*advokater, leger, besøkende, utsendinger fra undersøkelsesinstanser, frivillige fra NGOs,*) blir gjennomført med følgende metode(r) :

 elektronisk utstyr (*skannere, elektroniske sikkerhetsdetektorer, etc.*)

Undersøkelse ved bruk av teknisk utstyr eller hund som involverer en advokat og offentlig myndighetsrepresentant, herunder diplomatisk eller konsulær representant, kan bare finne sted i en avdeling med høyt eller særlig høyt sikkerhetsnivå ([ESA, paragraf 27.](#))

Alle undersøkelser blir registrert i et register:

 i noen tilfeller: *hulromsundersøkelser og urinprøver*

Hulromsundersøkelser har blitt registrert siden 1992.

Urinprøver er den undersøkelsen som har blitt brukt mest siden 1988, og blir også registrert.

Kroppsvisitering uten klær av de innsatte er påbudt etter hvert besøk og permisjon, men de blir ikke registrert i de offentlige statistikkene ².

Undersøkelse av kroppens hulrom blir gjennomført av helsearbeider:

 ja

Det brukes forskjellige, situasjonavhengige tvangsmetoder.

Håndjern eller kroppslenker blir vanligvis brukt under transport.

Senger med lenker kan bli brukt hvis innsatte prøver å begå selvmord eller skade seg selv. En fengselsbetjent må være til stede med den innsatte hele tiden når vedkommende er i sengen. Profesjonelt helsepersonell må se den innsatte hver time. Bruken av denne tvangsmetoden må rapporteres til de regionale myndighetene ved en varighet på mer enn 12 timer.

Fengselsdirektøren har fullmakt til å i utgangspunktet autorisere bruken av tvangsmetoder. Dette kan bli rapportert til andre myndighetsnivåer (regionale, nasjonale).

2- Hedda Girsten, «Prison and Welfare in Norway» i M. Pavarini og L. Ferrari (eds), «No Prison», 2018, s. 150.

Fengselsbetjenter bærer:

ikke-dødelige våpen (køller, elektrosjokkvåpen, tåregass, etc.)

En spesialisert enhet er opprettet for å sikre at ro og orden blir opprettholdt:

nei

HENDELSER

Alle hendelser blir registrert:

ja

Hendelse blir undersøkt av en uavhengig fagmyndighet:

ja : *politiet*

Antall rømninger:

25

ANTALL

ÅR 2018

KILDE KDI

25 hendelser i lav-sikkerhetsfengsler. Ingen rømninger i høy-sikkerhetsfengsler i 2018.

Antall opptøyer:

0

ANTALL

DATO 01 April 2019

KILDE KDI

Antall branner:

IKKE TILGJENGELIG

ANTALL

KOLLEKTIVE BEVEGELSER

Registrerte protestbevegelser forrige år:

nei

Endring i antall protestbevegelser sammenlignet med forrige år:

ingen endring

Fylles ut med faktainformasjon gjennom hele året.

DISIPLINÆRT REGIME

Disiplinærbrudd er definert i reglene:

 nei

Disiplinærbrudd er ikke definert i reglene. Formuleringen av disiplinærreglene er delegert til det lokale nivået. Hver region og hvert fengsel har sine egne retningslinjer.

De aktuelle disiplinære sanksjonene er definert i paragraf 40 i ([straffegjennomføringsloven](#)):

- Skriftlig reprimande
- Tap av daglig lønn i en periode
- Tap av privilegier
- Utelukkelse fra fritidsgrupper eller andre aktiviteter (i opptil 20 dager)
- Tap på rett til permisjon (i opptil 4 måneder)

Hvis det er sannsynlig at en innsatt har begått et disiplinærbrudd som kan resultere i en av de nevnte sanksjonene, kan vedkommende helt eller delvis fjernes fra samvær med andre (isolat) i opptil 24 timer.

Disiplinære lovbrudd blir etterforsket:

 i noen tilfeller:

En fengselsbetjent skal skrive en rapport om regelbruddet. Innsatte blir avhørt.

Iverksettingen av en disiplinærsanksjon er gjenstand for debatt der alle parter kommer til orde (det kontradiktoriske prinsipp) :

 nei

Innsatte har rett og tilgang til advokat:

 ja

Fengselsdirektøren bestemmer om avstraffelse pålegges.

Innsatte kan anke en krenkende sanksjon:

 ja

Innsatte kan først anke til den regionale kriminalomsorgen.

Disiplinære sanksjoner kan være kollektive:

 nei

Disiplinære sanksjoner kan ha innvirkning når de innsatte ønsker tidlig løslatelse.

ISOLASJON

Isolasjon kan brukes som:

- **avstraffelse**
- **beskyttelse**
- **sikkerhet**

Bruken av isolat i det norske systemet er basert på et skille mellom isolat som en reaksjon på et brudd på reglene i fengselet (avstraffelse) og som et forebyggende tiltak (beskyttelse og sikkerhet). Det er derimot ikke helt klart om det eksisterer et effektivt skille i praksis i det daglige livet i fengsel.

Avgjørelsen om å sette innsatte i isolasjon blir tatt av:

- **en dommer**
- **fengselsdirektøren**

Isolat av varetektsfanger beordret av domstolen:

Påtalemyndighetene kan spørre domstolen om å beordre isolat for å unngå at en innsatt konspirerer eller manipulerer bevis. Avgjørelsen fra tingretten kan ankes. Avgjørelsen er kun basert på skriftlige argumenter ([Straffeprosessloven, paragraf 186a](#)).

Fengselsmyndighetenes avgjørelse:

Fengselsmyndighetene kan avgjøre at en innsatt (både domfelte og ikke-domfelte innsatte) bør settes i isolat. Fengselsmyndighetene bruker isolat som:

- Forebyggende tiltak i vanlige situasjoner ([ESA, paragraf 37](#)).
- Tvangsmiddel i «sikkerhetsceller» eller i celler med kun betongseng, vask og toalett ([ESA, paragraf 38](#)).
- Særlig høyt sikkerhetsregime ([ESA, paragraf 10](#)).
- Disiplinær sanksjon i opptil 24 timer ([ESA, paragraf 39 og 40](#)).

Fengselsdirektøren har vanligvis makten til å bestemme, men ved spesielle saker kan involvere regionale eller nasjonale nivå (lengre perioder eller mindreårige).

Administrative beslutninger er gjenstand for vurdering i en sivil domstol. Slike søksmål er veldig sjeldne, siden de er både dyre og tidkrevende (det kan være lengre enn utførelsen av selve tvangsmiddelet).

Det er grenser for hvor lenge isolasjonen kan vare:

- **nei:** *grensen varierer med tanke på type isolat*

Isolat av varetektsfanger beordret av domstolen

Det er ingen tidsbegrensning for denne typen isolat. D innsatte kan sitte på isolat i henhold til den maksimale fengselsstraffen vedkommende har blitt dømt til. F.eks. kan en person som er anklaget for lovbrudd med en strafferamme på seks år kan sitte i isolat i mer enn seks uker. Denne grensen kan likevel bli forlenget hvis det er nødvendig (sterke hensyn).

Den nåværende praksisen viser at denne typen isolat vanligvis varer i 2 til 4 uker. Den overstiger sjelden 90 dager.

Innsatte kan ofte bli overført fra denne typen isolat til isolat beordret av fengselsmyndighetene. I disse tilfellene kan varetektsfanger bli holdt isolert ganske lenge, basert på ulike lovbestemmelser.

Vanlige forebyggende tiltak (ESA, paragraf 37)

Den maksimale perioden for denne typen isolat er ett år. De regionale fengselsmyndighetene kan godkjenne perioder som overstiger 14 dager, og perioder som overstiger 42 dager bør meldes til de nasjonale fengselsmyndighetene, og hver 14. dag etter dette.

Isolat for mindreårige kan ikke overstige sju dager og burde umiddelbart rapporteres til de nasjonale myndighetene. Hvis mindreårige skal settes på isolat i mer enn tre dager, skal dette godkjennes av de regionale myndighetene. De nasjonale myndighetene skal motta en ny rapport hvis perioden overstiger fem dager.

Plasseringen av innsatte i spesielle «sikkerhetsceller» (ESA, paragraf 38)

Det eksisterer ingen formell tidsbegrensning for bruken av sikkerhetsceller. Hvis en sikkerhetscelle brukes kontinuerlig i mer enn tre dager, må dette godkjennes av de regionale fengselsmyndighetene. Hvis det overstiger seks dager, må dette rapporteres til de nasjonale fengselsmyndighetene. For mindreårige er den tilsvarende tiden henholdsvis 24 timer og 3 dager.

Plassering i et særlig høyt sikkerhetsregime (ESA, paragraf 10)

Dette regimet inneholder som standard isolat, samt andre strenge sikkerhetsinnretninger. Det er ingen formell tidsbegrensning i et særlig høyt sikkerhetsregime. Dette regimet blir ikke ofte brukt, men innsatte kan være innelåst med dette regimet i flere år.

Isolat som en del av en reaksjon på disiplinærbrudd (ESA, paragraf 40)

Denne typen isolat er begrenset til maksimalt 24 timer.

En isolasjonsperiode kan forlenges:**III ja:** *det er uklart hvor mange ganger den kan fornyes***Denne beslutningen skal underkastes regelmessig gjennomgang:****III nei***Det skjer ingen uavhengig vurdering, siden klagene blir sendt til det øverste hierarkivået i fengselsystemet (regionalt eller nasjonalt nivå).**Medisinsk personell får gi sin vurdering om hvorvidt tiltaket skal fortsette. Den endelige avgjørelsen blir tatt av fengselsmyndighetene. Myndighetene veier medisinske hensyn opp mot sikkerhets hensyn.***Innsatte plassert i isolasjon mottar regelmessig medisinsk tilsyn:****III ja***Sykepleiere og fengselspersonell burde fokusere på innsatte som sitter på isolat for å redusere effekten av dette. Leger er ikke til stede i fengselet på daglig basis, kun for en begrenset periode hver uke.*

Isolatcellene kan ligge i spesielle eller vanlige celler. Det kommer an på hvilket tiltak som brukes.

Isolat beordret av fengselsmyndighetene (ESA, paragraf 37 og 40) og isolat bestemt av domstolen finner sted i vanlige fengselsceller. Vanlige fengselsceller i Norge er godt utstyrt og har ofte et lite rom med toalett/dusj. Cellen har vanligvis en seng, et skrivebord, et garderobeskap og et normalt vindu (ofte med sikkerhetsstenger).

Innsatte i «sikkerhetsceller» (ESA, paragraf 38) blir plassert i en celle med kun en seng, vask og toalett (alt i betong), uten møbler. De blir ofte avkledd. Noen ganger kan de også være nakne, men blir vanligvis utstyrt med et spesielt sikkerhetsplagg som ikke kan rives i stykker. De kan låses til en stroppeseng. Sikkerhetsceller i vanlige fengsler har vanligvis ikke vinduer.

Innsatte som sitter i det særlig høye sikkerhetsregimet blir plassert i en adskilt enhet av dedikerte fengsler. De materielle godene er vanligvis bra (nesten tilsvarende en vanlig celle), men sikkerhetsregimet er veldig strengt. Det eksisterer ingen kontakt med andre innsatte, og begrenset kontakt med fengselspersonale. Håndjern, fotjern og kroppsreimer kan bli brukt.

Innsatte på isolat i vanlige celler eller på et høyt sikkerhetsregime har rett til én time hver dag med aktivitet på utsiden av cellen (i et uteområde eller i et treningsrom).

Situasjonen er klar for innsatte i «sikkerhetsceller».

Familieforhold blir delvis pleiet når den innsatte fengsles i isolat. Det kan implementeres strenge begrensninger på telefonsamtaler. Besøk er tillatt i de fleste situasjoner.

Varetektsfanger som fengsles i isolat grunnet rettsordre, får ofte ikke få telefonsamtaler, besøk eller motta brev.

Innsatte i fløyen med særlig høyt sikkerhetsregime eller i «sikkerhetsceller» har veldig begrenset tilgang til besøk. Besøk finner sted med en solid glassvegg mellom den innsatte og den besøkende.

Innsatte på isolat kan informere slektninger, rådgivere, eller advokater om situasjonen.

Kommentarer:

Den generelle bruken av isolat for psykisk syke personer er et stort problem i Norge. Mange organisasjoner og profesjonelle har skrevet om dette problemet.

En offentlig debatt om bruk av isolat over lengre tid for psykisk syke innsatte i flere fengsler har funnet sted. Sakene fra Ila fengsel har fått mest omtale grunnet en veldig frittalende fengselsdirektør og en frittalende fengselspsykiater. Sivilombudsmannen har også adressert dette problemet.

 AKTIVITETER

Alle innsatte har rett til minst en time ute hver dag:

 ja

Norsk lov sier at «innsatte må, så langt det er mulig, få være ute hver dag» ([ESA, paragraf 22](#)).

Innsatte får tilbud om aktiviteter:

 ja

Kriminalomsorgen har ansvar for at innsatte får ta del i aktiviteter på dagtid, deriblant arbeid, trening, programmer, eller andre tiltak.

Varetektsfanger kan ikke beordres til å delta i slike aktiviteter ([ESA, paragraf 49](#)).

Det er særskilte steder for fysiske aktiviteter og sport:

 ja

De vanligste sportstilbudene er fotball, bordtennis, volleyball, sykling og løping (i grupper).

Det er særskilte steder for kulturelle aktiviteter:

 ja

De vanligste kulturtilbudene er musikktimer, konserter, filmer, teater og religiøse tjenester.

F1.e

Antall og prosentandel innsatte som deltok i sosiokulturelle aktiviteter forrige år:

IKKE TILGJENGELIG

ANTALL

F1.f

Antall og prosentandel innsatte som deltok i sportsaktiviteter forrige år:

IKKE TILGJENGELIG

ANTALL

Innsatte har innvirkning på hvilke aktiviteter som tilbys. De kan meddele hvilke aktiviteter de er interessert i når de registreres i fengselet. De kan foreslå nye aktiviteter.

Prosedyren for å melde seg på aktiviteter er vanligvis enkel. En liste med aktiviteter sendes rundt i fengselet. De innsatte skriver seg på de aktivitetene de er interessert i.

Alle fengsler har et bibliotek:

De store fengslene har egne bibliotek. Innsatte som soner i små fengsler bruker det offentlige biblioteket på utsiden.

Kommentarer:

Adgang til arbeid, utdanning og helsehjelp er en del av den importerte tilnærmingen til velferd, den norske «velferd-straff» kombinasjonen. Eller som Ugelvik foreslår «fengselet blir forstått som en integrert del av den norske velferdsstaten (Ugelvik, 2016)»¹.

For mer informasjon, se [[Eksterne organisasjoner og aktører](#)].

For mer informasjon om religiøs praksis, se [[Religion](#)].

For mer informasjon om spill, bøker osv. som slektninger kan ta med, se seksjonen [[Besøksrettigheter](#)].

1- Hedda Girsten, «Prison and Welfare in Norway» i M. Pavarini og L. Ferrari (eds), «No Prison», 2018, s. 151.

ARBEID

Alle innsatte har tilgang til jobb:

ja

Alle innsatte har rett til å ha en jobb. Å miste jobben kan være en sanksjon for dårlig oppførsel.

Antall og prosentandel innsatte i arbeid forrige år:

IKKE TILGJENGELIG

ANTALL

En innsatt kan nekte å jobbe:

ja

Innsatte har en «plikt til aktivitet». Norsk lov sier at:

«En innsatt kan ikke beordres til å delta i opplæring, programmer, eller andre aktiviteter som behandling og lignende mot sin vilje. Hvis den innsatte ikke vil ta del i slike aktiviteter, kan ikke vedkommende beordres til å jobbe» (ESA, paragraf 3-12).

Den innsatte risikerer å plasseres i et strengere regime eller miste den økonomiske støtten hvis vedkommende ikke respekterer denne regelen.

Straffarbeid er ikke tillatt:

ja

Alle innsatte som vil jobbe, kan erklære sine ønsker til administrasjonen. Fengselsadministrasjonen skal sørge for at alle som vil jobbe har en jobb. Dette kan være spesielt utfordrende i gamle fengsel. Gamle fengsel mangler plass til å ha verksted.

Fengselsadministrasjonen organiserer jobbfordelingen. Innsatte kan søke om å bli overført til et fengsel med flere interessante jobbtillbud.

Vanligvis har ikke innsatte rett til en ansettelseskontrakt. De eneste innsatte med en ansettelseskontrakt er de i åpen soning som jobber på utsiden.

Det er en øvre grense på antall daglige og ukentlige arbeidstimer, og minst en fridag:

ja

Innsatte starter vanligvis å jobbe klokken 8 og slutter klokken 3, med en lunsjpause imellom. De kan jobbe opptil 8 timer hver dag. Innsatte har to fridager per uke.

Innsatte blir betalt for å arbeide:

ja

Lønnsnivået er:

betydelig under den nasjonale minstelønnen

Den gjennomsnittlige lønnen i fengsel er 65 kr/dag (tilsvarende 7 euro). Denne daglige summen er lavere enn den gjennomsnittlige timelønnen utenfor fengsel.

Innsatte blir betalt akkordlønn:

nei

Lønnen blir beskattet (helsevern, arbeidsledighet, pensjon, etc.):

nei

Helse- og sikkerhetsstandarder som gjelder på utsiden blir fulgt i fengsel:

ja

Innsatte har rett til å bli med i fagforeninger:

ja

For mer informasjon om hvordan innsatte kan bruke lønnen sin, se seksjonen [\[Finansielle ressurser\]](#).

UTDANNING OG YRKESOPPLÆRING

Myndighet(er) med ansvar for utdanning og yrkesopplæring, er:

FYLKESKOMMUNEN

Fylkeskommunen er ansvarlig for å tilby grunnutdanning, videregående opplæring og trening i fengsel ([Opplæringslova, paragraf 13-2a](#)).

Antall og prosentandel innsatte innmeldt på utdanning forrige år:

IKKE TILGJENGELIG

ANTALL

[Opplæringstjenester](#) tilbys av lærere som er ansatt i videregående skoler.

Utdanning blir gitt:

i alle fengsler

Fengsler tilbyr et [bredt spekter innen kurs og trening, i forskjellige grader og i samsvar med det den nasjonale læreplanen](#).

Alle innsatte har tilgang til utdanning:

ja

Fengselsadministrasjonen har satt i gang tiltak for å bekjempe analfabetisme:

ja

Administrasjonen bruker spesielle programmer til å bekjempe analfabetisme.

Innsatte mottar eksamensbevis og deltar i eksamener:

ja

Antall og prosentandel innsatte innmeldt på yrkesopplæring forrige år:

IKKE TILGJENGELIG

ANTALL

Yrkesopplæring blir gitt:

ja

Yrkesopplæring er tilgjengelig for alle innsatte:

 ja

Kurs via fjernundervisning er tilgjengelig:

 ja

Innsatte har adgang til datamaskiner:

 i noen fengsler

Noen fengselsskoler har datamaskiner med begrenset tilgang til internett.

I noen åpne fengsel eller overgangsboliger kan innsatte ha sin egen datamaskin og telefon med internett. De kan overvåkes hele tiden.

Noen innsatte som har tilstrekkelig kompetanse kan undervise andre innsatte. Dette avhenger av noen forhold, som f.eks. forholdet mellom de innsatte, personens bakgrunn, eller hvis personen har vært involvert i gjenger. Dette er vanligere i åpne fengsler enn i lukkede.

TILGANG TIL INFORMASJON

Innsatte kan regelmessig holde seg oppdatert på offentlige nyheter:

 ja, men restriktive tiltak kan brukes

Innsatte har tilgang til TV:

 ja

I noen fengsler har de innsatte TV på rommet sitt. Det er vanligvis en TV i fellesrommet.

Innsatte har tilgang til radio:

 ja

De fleste innsatte har radio på cellen sin.

Innsatte har tilgang til aviser osv:

 ja

Vanligvis har innsatte adgang til et bibliotek og et avisrom med lokale aviser.

Fengselsadministrasjonen regulerer internettilgangen:

 i noen fengsler

Innsatte kan ha adgang til internett til utdanning (klasse eller informasjonssøk) eller for å kommunisere med barna sine via Skype.

Fengselsadministrasjonen sensurerer bare pornografisk innhold.

RELIGION

Katolikker, protestanter og muslimer er de hyppigst representerte religiøse gruppene i norske fengsler.

Innsatte har religionsfrihet:

 ja

Muslimer har lov til å be i sine egne celler, men ikke i grupper. Dette tiltaket ble innført etter at noen muslimske innsatte klaget på at de følte seg presset av andre innsatte til å delta i bønn i grupper.

Særskilte steder for religionsutøvelse er tilgjengelig:

 i alle fengsler

Steder for religionsutøvelse er spesielt designet i noen fengsler. Det dette ikke er tilfellet, tilrettelegges rom for dette formålet.

Det er prester i fengselet:

 ja

Kapellaner har tilgang til fengsel. Dette er for det meste prester fra Den norske kirke og en imam.

Fengselsprester blir betalt:

 nei

Kapellaner får ikke betalt av fengselsadministrasjonen, og får betalt av deres respektive religiøse grupper.

Fengselsadministrasjonen har implementert tiltak for å forhindre radikalisering. Det kalles «mentorprogrammet»: en spesifikk fengselsbetjent jobber med innsatte som risikerer å bli radikaliserede i fengsel.

EKSTERNE ORGANISASJONER OG AKTØRER

Personer eller organisasjoner fra utsiden har lov til å arrangere aktiviteter i fengsler:

 ja

Tillatelse for eksterne aktører til å delta i fengselsaktiviteter blir gitt av:

 fengselsdirektøren

Antall eksterne tilbud
forrige år:

IKKE TILGJENGELIG

ANTALL

Hovedorganisasjonene med autorisasjon til å besøke fengsler er:

- Røde kors
- Fotballag
- Tidligere dømte- eller narkotikamisbruker-organisasjoner som Wayback (støtte til integrering i samfunnet)
- Rettshjelpsorganisasjoner som Jurk (juridisk rådgivning for kvinner) og Jussbuss
- Støtteorganisasjoner for familien til de innsatte, for eksempel For Fangers Pårørende (FFP).

De eksterne deltakerne får ikke betalt av staten.

ØKONOMISKE RESSURSER

Innsatte mottar finansielle støtte:

ja

Finansiell støtte er tilgjengelig i:

kontanter

på en konto

Hvordan innsatte får tilgang til økonomiske ressurser avhenger av fengselet. I noen fengsler kan innsatte ha tilgang til en begrenset mengde kontanter for å handle på utsiden.

Fattige innsatte mottar finansiell støtte eller hjelp via gaver:

ja

Innsatte som ikke kan delta i aktivitet eller arbeid (som alltid er betalt) får finansiell støtte fra administrasjonen.

INNSATTE GIR UTTRYKK FOR MENINGER

Innsatte kan diskutere saker angående sine soningsforhold:

 avhenger av fengselsregimet

Innsatte har rett til å møtes eller å opprette en forening:

 avhenger av fengselsregimet

Innsatte har rett til å stemme:

 ja

Stemmegivning organiseres av myndigheter på utsiden. De tilrettelegger for stemmegivning på innsiden av fengslene.

Innsatte kan delta i radioprogrammer eller publisere publikasjoner. Oslo fengsel har blant annet et radioprogram som blir drives av innsatte hver lørdag. Radioen kalles [Røver Radio](#) og kringkastes nasjonalt.

BESØKSRETTIGHETER

Alle innsatte har rett til å få besøk:

 ja

Noen varetektsfanger kan midlertidig nektes å få besøk hvis en etterforskning pågår. Anbefalingen kommer fra politiet og avgjørelsen tas av dommeren.

Når innsatte først ankommer, kan de skrive en liste over fire personer som de vil motta besøk fra. Den innsatte kan endre navnene på listen i løpet av fengslingstiden. Personer som vil ha besøkstillatelse må sende et brev til den innsatte og be om dette. Innsatte kan sende en «[søknad om besøkstillatelse](#)» til alle de ønsker å få besøk av. De besøkendes vandel kontrolleres. Når personen får besøksestillatelse, kan vedkommende ringe fengselet for å avtale besøkstidspunkt.

Å motta besøkstillatelse kan skje:

 annet: *avhenger av hvert fengsel*

Personer med rett til å besøke er:

 alle

Besøksformene reguleres av paragraf 31 i [Straffegjennomføringsloven](#) og dens [forskrifter](#). Hver fengselsdirektør kan bestemme hyppigheten og hvilke dager i uken som innsatte kan motta besøkende. Innsatte burde, «så langt det er mulig», motta minst ett besøk hver uke i minst én time ¹.

Det er ingen barrierer eller hindringer mellom innsatte og besøkende:

 ja

De fleste besøk blir utført uten noen barrierer mellom den innsatte og den besøkende. I noen få tilfeller brukes glassbarrierer hvis den besøkende og/eller den innsatte er mistenkt for å smugle narkotika eller hvis den innsatte er plassert i en fløy med særlig høy sikkerhet.

Innsatte har rett til å få besøk fra barna sine eller mindreårige slektninger:

 ja, utfra spesielle forutsetninger

Ifølge sivilombudsmannen arbeider de norske fengslene «for å bruke de ledige lokalene for å skape en verdig besøkssituasjon». I Bredtveit fengsel brukes f.eks. større besøksrom til besøk av barn. Fengselet har også en separat besøksleilighet der innsatte kan motta egne barn under 18 år. Barn kan også bruke en utendørs lekeplass ved siden av besøksleiligheten ². Kriminalomsorgen har en [nettside](#) for barn som besøker slektningene sine i fengsel. Mindreårige under 15 år må følges av en voksen.

1- Sivilombudsmannen, «Women in Prison: a thematic report about the conditions for female prisoners in Norway», 2017, s. 46.

2- Sivilombudsmannen, «Women in Prison: a thematic report about the conditions for female prisoners in Norway», 2017, s. 48.

Konjugale besøk er tillatt:

 ja

Betingelser for konjugale besøk:

 ingen tilknytning må bevises

Samlivsbesøk skjer vanligvis én gang hver uke og varer i to timer. Det tilrettelegges med spesielle rom for å bevare intimiteten mellom den innsatte og vedkommendes besøkende.

Utover dette har [sju fengsler](#) egne besøkstider eller besøksleiligheter der familier med barn kan overnatte (Åna, Leira, Bredtveit, Bastøy, Halden, Ringerike og Bergen fengsel). Hvert besøkshus og besøksleilighet har sine egne regler og prosedyrer.

Hvert fengsel har sine [egne regler](#) for hvilke gjenstander de besøkende kan ha med. Når den besøkende mottar tillatelsen mottar vedkommende også fengselets besøksregler. Den besøkende kan ringe og spørre om disse ved tvil.

Fengsler tillater vanligvis at besøkende har med seg mat som blir spist i besøkstiden.

Hovedregelen og prinsippet angående pleiingen av familieforhold innebærer at den innsatte kan sone dommen i nærheten av hjemmet sitt. Dette prinsippet kan ikke alltid følges.

For informasjon angående gjennom søkning av besøkende, se seksjonen [\[Sikkerhetstiltak\]](#).

BREV

Brev er tillatt:

 ja

Brev blir sensurert:

 ja

Brevene kontrolleres men leses ikke systematisk.

Brev kan sendes og mottas i en forseglet konvolutt:

 ja

Brev mellom innsatte og ombudsmannen, vedkommendes ambassade, advokat og Kongen kan sendes i en forseglet konvolutt.

Innsatte kan motta pakker:

 ja

Det er mulig å sende e-post:

 nei

Elektronisk korrespondanse kan kun skje under spesielle omstendigheter. Fengselet kan overvåke e-postutvekslingen og kontrollere utstyret [Forskrift om straffegjennomføring, paragraf 3-27](#).

TELEFONSAMTALER

Telefonsamtaler ut av fengselet er tillatt:

 ja

Antall telefonsamtaler er begrenset til en total varighet på 20 minutter hver uke¹.

Innsatte kan ringe:

 alle

Telefonnummeret må godkjennes. Administrasjonen kan sensurere et nummer hvis det eksisterer mistanke om kriminell aktivitet.

Telefonene er plassert:

 i luftgården

 i korridorene

Telefonenes plassering sikrer ikke alltid at de innsatte får privatliv.

Prisen for å ringe er den samme som i samfunnet utenfor:

 ja

Telefonsamtaler blir avlyttet:

 ja

Det er tillatt å bruke mobiltelefon:

 nei

Bruk av mobiltelefoner er kun tillatt i overgangsboliger.

Innsatte og kontakter på utsiden har tilgang til videosamtaler:

 nei

Videosamtaler (Skype eller andre lignende kommunikasjonsmåter) er fortsatt et unntak i kriminalomsorgen. Dette er kun tilgjengelig i noen få fengsler, som i Norgerhaven fengsel².

Skype-samtaler kan tilbys hvis den innsattes familie lever langt unna fengselet der vedkommende soner dommen, og hvis den innsatte ikke mottar besøk regelmessig.

For informasjon angående konfidensielle utvekslinger med advokater, se seksjonen [\[Tilgang til rettigheter\]](#).

For informasjon angående telefonsamtaler til utlandet, se seksjonen [\[Utenlandske innsatte\]](#).

1- Sivilombudsmannen, «Women in Prison: a thematic report about the conditions for female prisoners in Norway», 2017, s. 48

2- Sivilombudsmannen, «Women in Prison: a thematic report about the conditions of female prisoners in Norway», 2017, s. 50.

ORGANISERING AV HELSEVERN

Departement ansvarlig for
helsetjenester i fengslene:

**HELSE- OG
OMSORGSDEPARTEMENTET**

Det er en sykestue eller helseavdeling i hvert fengsel:

 ja

Hvert fengsel har minst ett legeskap med grunnleggende utstyr.

Antall helsearbeidere:

120

ANTALL

DATO 2018

KILDE FMH

Hovedtypene medisinsk behandling som gis er:

- Allmenntilleg (kommunens ansvar)
- Spesialisert tilleg for rehabilitering for narkotika og psykiatri (statens ansvar)

Det medisinske teamet består hovedsakelig av sykepleiere og allmennleger. Noen fengsler har også psykologer, psykiatere og spesialister innen narkotikarehabilitering.

Antallet medisinsk personale kan variere fra 2 til 17 avhengig av størrelsen på fengselet.

Sykehusene har ingen separate enheter for innsatte.

TILGANG TIL HELSEVERN

Helsetjenester er gratis:

 ja

En medisinsk undersøkelse blir utført ved innsettelse:

 ja

En sykepleier konsulterer med de innsatte innen 24 timer etter at de blir mottatt. Fengselet tilbyr vanligvis screening for smittsomme sykdommer (tuberkulose, HIV, hepatitt B/C¹ for nyankomne innsatte.

En pasientjournal blir opprettet ved innsettelse:

 ja

Tilgang til helseavdelingen forutsetter at de leverer:

 en skriftlig forespørsel

Den innsatte må skrive forespørselen og legge den i en av de [tilhørende postboksene](#) i fellesområdene. Legen tar kontakt med fengselet når vedkommende mottar forespørselen.

Medisinske undersøkelser er konfidensielle:

 ja

Innsatte er garantert kontinuerlig medisinsk tilsyn gjennom hele soningen.

Tilgangen til medisinsk behandling avhenger av forskrevet medisin. Noen medisiner blir brakt til enhetene eller cellene, som for eksempel sovemedisin. Bruken av substitusjonsmedisin for narkotikamisbrukere blir strengt overvåket.

Legen bestemmer over innleggelse av en innsatt. Fengselsdirektøren bestemmer sikkerhetstiltakene som skal være til stede ved sykehusinnleggelse (e.g. hvis den innsatte skal voktes av en fengselsbetjent under sykehusoppholdet). Sikkerhetstiltakene som tas avhenger av den innsattes bakgrunn.

1- Europarådets torturovervåkningskomité (CPT) «[Report to the Norwegian Government on the visit to Norway \(from 28 to 5 June 2018\)](#)», 2019, s. 41.

SOMATISKE HELSETJENESTER

Hepatitt C er en av de vanligste sykdommene i norske fengsler.

De vanligste patologiene er ikke somatiske. Innsatte rammes hovedsakelig av psykiske lidelser og narkotikamisbruk.

Alle innsatte mottar den medisinske behandlingen de trenger.

Helseavdelingen har ansvar for å bestemme og gjennomføre tiltak mot epidemier og smittsomme sykdommer, for eksempel umiddelbar isolasjon av en syk person.

Noen tiltak blir gjennomført for å redusere risikoen for sykdommer, deriblant:

- Utdeling av kondomer for samlivsbesøk
- Utdeling av klor til å rense innsattes sprøyter
- Bytte av sprøyter (noe som for øyeblikket er et eksepsjonelt tiltak).

I følge loven kan man avbryte/utsette en soning av medisinske grunner:

 nei

Innsatte kan søke om alternative ikke-frihetsberøvende dommer på grunnlag av medisinske årsaker.

Se seksjonen [Retningslinjer for å justere dommer](#) for mer informasjon.

PSYKIATRISKE HELSETJENESTER

Ifølge straffeloven kan en person som er tiltalt for en forbrytelse ikke dømmes hvis vedkommende er rettslig utilregnelig. Vilkår for begjæring til psykiatrisk omsorg og helsehjelp for personer med sterke psykiske lidelser er tilgjengelig. Likevel finnes det fanger med psykiske sykdommer som soner dommer i isolat og i vanlige fengsler.

Medisinsk personell som er opplært til å ta seg av mennesker med psykiske lidelser er tilgjengelige. Personer med psykiske lidelser får spesialbehandling av psykolog eller psykiater. De kan søke om å bli overført til en omsorgsinstitusjon for psykisk syke. Avgjørelsen avhenger av fengselets lege og direktør, og spesielt av direktøren i omsorgsinstitusjonen for psykisk syke.

Avhengige innsatte får spesiell overvåkning.

Det er til sammen 18 fengsler med små rehabiliteringsenheter for innsatte med narkotikaproblemer, noe som utgjør ca. 5 % av fengselkapasiteten. Rehabiliteringsenhetene har blitt brukt siden 2007. Innsatte kan starte eller fortsette substitusjonsbehandling.

Narkotikarehabilitering er en av velferdstjenestene i fengselet. Innsatte i rehabiliteringsenhetene følger rehabiliteringsregler. Å bryte disse reglene kan bety utvisning fra enheten, og tilbakeføring til den vanlige fengselsfløyen¹.

Korte programmer er også etablert i vanlige fløyer for å håndtere narkotikabruk. De viktigste tiltakene som brukes er kontroll og sanksjoner.

Innsatte som driver med selvskading får spesielt tilsyn av psykologer og psykiatere.

Fengselsbetjenter er også opplært til å håndtere disse sakene. Fengselsbetjenter ser etter innsatte som driver med selvskading og prøver å snakke med dem.

1- Hedda Girsten, «Prison and Welfare in Norway» i M. Pavarini og L. Ferrari (eds), «No Prison», 2018, s. 149.

VIKTIGE NETTSIDER

- [Kriminalomsorgens høyskole og utdanningscenter](#) (KRUS)
  - [Institute for Criminal Policy Research](#): World Prison Brief Data.
  - [Kriminalomsorgen](#) - NCS
  - [Kriminalomsorgens yrkesforbund](#) - KY
  - [Norsk Fængsels- og Friomsorgsforbund](#) - NFF
  - [Sivilombudsmannen](#)
-

LOVTEKSTER

- [Straffeprosessloven](#), Mai 1981 (sist endret i 30 Juni 2006).
  - [Straffegjennomføringsloven](#) (ESA), Mars 2002 (sist endret i 24 September 2018).
  - [Straffeloven](#), Oktober 2005 (sist endret i 27 Desember 2018).
  - [FNs konvensjon om barns rettigheter](#), September 1990.
-

RAPPORTER

- FN's torturkonvensjon, «[Concluding observations on the eighth periodic report of Norway](#)», 2018.
  - Europarådet, «[Annual Penal Statistics. Space I – Prison Populations. Survey 2015](#)», 2016.
  - Europarådet, «[Report to the Norwegian Government on the visit to Norway carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment \(CPT\) from 28 May to 5 June 2018](#)», 2019.
  - NGO-forum for menneskerettigheter, «[Stakeholder report from the Norwegian NGO-Forum for Human Rights in relation to the UPR 3rd cycle review of Norway in 2019](#)», Oktober 2018.
  - [Sivilombudsmannen](#), «[Women in Prison: a thematic report about the conditions for female prisoners in Norway](#)», 2017.
-

AKADEMISKE ARTIKLER OG PRESSEARTIKLER

- Hedda Girsten, «Prison and Welfare in Norway» i M. Pavarini og L. Ferrari (eds), *No Prison*, 2018, s. 147-148.
-

INSTITUSJONELLE DOKUMENTER

- [Kriminalomsorgen region sør](#) [Nordre Vestfold prison Hof unit](#), Juni 2017.
- Justis- og beredskapsdepartementet, [2019 Foreslått budsjett](#).

Norge

Rapportdato
April 2019

—

Oversettere og korrekturlesere

Chloé Michel
Eva Cathaina Sascebøl
Hedda Geirtsen
Joachim Mikalsen

—

Grafisk design
Anouk Mousset

www.prison-insider.com/en

P R I
INSIDER
S O N

